

<http://ui.ac.ir/en>

Strategic Research on Social Problems in Iran

E-ISSN: 2645-7539

Vol. 10, Issue 1, No.32, Spring 2021, pp. 1-22

Received: 21.01.2021 Accepted: 07.06.2021

Research Paper

Life Suspension: Representation of Marital Infidelity in the Films of the 1380s and 1390s of Iranian Cinema

Hossein Afrasiabi *

Associate professor of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran

hafraziabi@yazd.ac.ir

Asal Razavi

Master of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran

asal.razavi72@gmail.com

Introduction

Cinema as one of the main arts of our world has reflected on many social issues in recent decades. Infidelity as a social phenomenon includes behaviours outside the marital relations by married couples. Infidelity is a sensitive phenomenon for a person and society and can lead to several problems for couples and family members. Consequently, social actors and thinkers have reflected on this in different ways. One way to look at a social issue such as infidelity is to investigate cultural products such as novels and movies. Cinema is one of the most important visual arts which can have a great impact on the viewer and be a suitable platform for understanding social issues. Many movies address the causes and consequences of infidelity. Infidelity is among the issues addressed in cinema in recent decades and many narratives of it have been represented in the Iranian and world cinema. We studied how this notion is represented in the last two decades. The aim of this qualitative research was to investigate how marital infidelity is represented in cinema films. The research question is: How are the contexts, consequences, and couple reactions about infidelity narrated?

Materials and Methods

This research has been conducted with a qualitative approach and its implementation method is close to narrative analysis among various qualitative research methods. The data were gathered through watching the selected films and especially the dialogues. Accordingly, the data collection method was observation-documentary. After reviewing more than 50 films related to the issue, 14 films were selected by the purposeful sampling method with a focus on the films focusing on infidelity produced from 2001 to 2020 in the Iranian cinema. The selected films were: Yalda Night, Santouri, Chaharshanbeh Soori, Saadat Abad, Private Life, Wooden Bridge, I am his Wife, Mr. Mahmoudi and Banoo cohabitation, Snow on the Pines, Love Period, Ice Age, Anger and Commotion, We are Not Used to, and Smoky

under the Roof. For data analysis, the thematic analysis method was used in order to code and represent the data.. The goal of thematic analysis was to report on the content and meaning of patterns in the data.

Discussion of Results and Conclusions

The main constructed themes from the films included sexual and emotional infidelity, marital dissatisfaction, social context, personal anomy, infidelity as vengeance, imperative acceptance, self-disorganization, and disruption of family relations. The final theme showed infidelity as life suspension implying infidelity as a result and cause of this suspension. It became clear that marital infidelity represents a kind of suspension in life. According to the findings, infidelity is represented in Iranian cinema as a suspension. All the

*Corresponding author

Afrasiabi, H., Razavi, A. (2021). Life suspension: representation of marital infidelity in the films of the 1380s and 1390s of Iranian cinema. *Strategic Research on Social Problems in Iran University of Isfahan*, 10(1): 1-22.

2645-7539 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/srsp.2021.127119.1673>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221453.1400.10.1.4.4>

dialogues and scenes show a suspended and undecided life. The narrative of this uncertainty is not common to all films, but they have major commonalities.

The most important reason for marital infidelity reflected by the movies is marital dissatisfaction. It is the main factor that directly causes marital infidelity and has negative relationship outcomes. In this way, the greater the satisfaction of married life is, the less the possibility of committing infidelity will be. We examined the reasons for infidelity at three levels of societal, personal, and interpersonal harm. Finally, we came to the conclusion that social and personal harms affect marital dissatisfaction as well as infidelity. Moving away from traditional and patriarchal thinking, addiction, rethinking sexual and emotional issues, fluidity in relationships, irresponsibility and secrecy, dissatisfaction in married life are among factors contributing to marital infidelity.

Keywords: Infidelity, Film, Cinema, Iran, Family, Couples.

References

- Abbasi, I. S. (2019). Social media addiction in romantic relationships: does user's age influence vulnerability to social media infidelity. *Personality and Individual Differences*, 139 (1), 277-280.
- Afshari, O., Zahra, K., Mohsenzadeh, F. & Tajik, A. (2019). Identifying predisposing factors in marital infidelity in women. *Journal of Counseling Researches*, 71 (3), 122-156 (in Persian).
- Ajam, A. (2016). The effect of direct and indirect satellite training" on "marital conflict" and "attitude towards marital infidelity. *The Journal of Islamic Studies and Psychology*, 18 (2), 125-146 (in Persian).
- Andreas M. Riege (2003) Validity and reliability tests in case study research: a literature review with hands-on applications for each research phase, *Qualitative Market Research*, 6(2), 75-86. <https://doi.org/10.1108/13522750310470055>.
- Aqababaei, E., Rastegar, Y., & Rasekhi, Z. (2019). The representation of social issues in Iranian cinema after the Islamic Revolution. *Strategic Research on Social Problems in Iran*, 8 (4), 57-74 (in Persian).
- Aron E., and Norman C. (1998) Couples' shared participation in novel and arousing activities and experienced relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*. 78(2), 273-284.
- Bauman, Z. (2003). *Liquid love*. London: Polity Press.
- Davis, N., and Tuttle, D. (2015) Religion, infidelity, and divorce: Reexamining the effect of religious behavior on divorce among long-married couples, *Journal of Divorce and Remarriage*. 56(6), 475-489.
- Drigotas, S. M., & Rusbult, C. E. (1992). Should I stay or should I go? A dependence model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62 (1), 62-87.
- Fincham, F. & May, R. (2016) Infidelity in romantic relationships. *Journal of Current Opinion in Psychology*, 13 (1), 70-74.
- Firouzjaian, A., & Ghadiri, H. (2017). Phenomenological study of the reasons for infidelity. *Iranian Journal of Social Studies*, 11 (1), 120-144 (in Persian).
- Glasser, W., & Glasser C. (2010). *Marriage without failure, getting together and staying together*. Tehran: Farangzesh Press (in Persian).
- Habibi Askarabad, M., & Hajiheidari, Z. (2015). A qualitative study for investigating the reasons of sexual infidelity of couples who have asked for divorce in family court. *Journal of Family Research*, 42 (1), 165-186 (in Persian).
- Kaveh, S. (2007). *Spouses and infidelity and infidelity: Investigating the effective factors and recognizing the characteristics and constituents and consequences of infidelity and infidelity between spouses*. Tehran: Sokhan Press (in Persian).
- Khedmatgozar, H., Bolhari J., & Karamloo, S. (2015). *Infidelity: methods to prevent and deal with infidelity*. Tehran: Ghatreh Press (in Persian).
- Momeni Javid, M., & Shoja Kazami, M. (2011). *Theoretical perspectives on marital infidelity and improving relationships with emphasis on practical counseling strategies*. Tehran: Avaye Noor (in Persian).
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. CA: Sage.
- Scheeren, P., Apellaniz, I. A. M., & Wagner, A. (2018). Marital infidelity: The experience of men and women. *Trends in Psychology*, 26 (1), 371-385.
- Seltermann, D., Garcia, J., & Tsapelas, I. (2017). Motivations for extra dyadic infidelity revisited. *The Journal of Sex Research*, 56 (3), 273-286.
- Sevari, K., & Talaezadeh, M. (2015). A comparative study of marital infidelity and emotional intelligence (EQ) in divorced and normal married couples of Ahwaz. *Journal of Clinical Psychology Achievements*, 1 (2), 67-82 (in Persian).
- Shariati, S., & Shalchi, V. (2009). Representation of morality in popular Iranian cinema from dog killing to ceasefire. *Journal of Cultural Studies and Communication*, 93-116 (in Persian).
- Soudani, M., Karimi, J., Mehrbizadeh, M., & Neisi, A. (2012). Effectiveness of emotion oriented couple therapy on reducing the damage caused by marital infidelity. *Journal of Research in Behavioral Sciences*, 10 (4), 258-268.
- TaghiPour, M., Ismail, A., Marzuki, W., and Yusni, M. (2019). Infidelity in marital relationships, *Psychology and Psychological Research*. 4(2), 1-14.
- Tavallaei, M., Fallah, M., Eshghi, N., & Afshani, A. (2019). The coping styles of betrayed women: A qualitative study. *The Journal of Knowledge and Research in Applied Psychology*, 4 (74), 66-81 (in Persian).
- Zhianpour, M., & Baharlouei, M. (2019). Escaping the marital life poor circuit: exploring the meaning and process of infidelity formation. *Iranian Journal of Social Problems*, 10 (2), 179-200 (in Persian).

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران
سال دهم، شماره پیاپی (۳۲)، شماره اول، بهار ۱۴۰۰، ص ۱-۲۲
تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۳/۱۷

مقاله پژوهشی

تعلیق زندگی: بازنمایی خیانت زناشویی در فیلم‌های دهه ۸۰ و ۹۰ سینمای ایران

حسین افراسیابی* ، دانشیار بخش جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

hafrasiabi@yazd.ac.ir

عسل رضوی، کارشناس ارشد بخش جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

asal.razavi72@gmail.com

چکیده

بی‌وفایی و خیانت زناشویی، از جمله مسائلی است که در دهه‌های اخیر در سینما به آن توجه و روایت‌های گوناگونی از آن بازنمایی شده است. در سینمای پس از انقلاب ایران، به‌طور مشهود از دهه ۸۰، خیانت زناشویی به‌عنوان آسیبی اجتماعی، جای خود را در سینمای ایران باز کرد. هدف این پژوهش، کشف چگونگی بازنمایی خیانت در فیلم‌های دهه ۸۰ و ۹۰ سینمای ایران است. نمونه‌گیری به روش هدفمند انجام شد؛ به‌گونه‌ای که ۱۴ فیلم از میان فیلم‌های این دو دهه با محور اصلی خیانت برگزیده شد. برای تحلیل داده‌ها، تکنیک تحلیل تماتیک به کار رفت. حاصل تحلیل داده‌ها، شکل‌گیری هشت تم اصلی بود که عبارت است از: برجسته‌سازی خیانت جنسی/عاطفی، نارضایتی زناشویی، بستر اجتماعی آسیب‌زا، بی‌هنجاری شخصی، خیانت به‌مثابه انتقام، پذیرش ناگزیر، آشفتگی ناشی از خیانت و فرسایش ارتباطی خانواده. براساس تم‌نمایی پژوهش، خیانت زناشویی در سینمای ایران به‌صورت یک تعلیق در زندگی بازنمایی شده است؛ یعنی خیانت هم به‌عنوان نتیجه و هم علت یک زندگی معلق، آشفته و بی‌هنجار آمده است.

واژه‌های کلیدی: خیانت زناشویی، سینمای ایران، فیلم، خانواده

* نویسنده مسؤول

افراسیابی، ح. و رضوی، ع. (۱۴۰۰). «تعلیق زندگی: بازنمایی خیانت زناشویی در فیلم‌های دهه ۸۰ و ۹۰ سینمای ایران»، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۱۰(۱): ۱-۲۲.

2645-7539 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/srsp.2021.127119.1673>

<https://dori.net/dor/20.1001.1.23221453.1400.10.1.4.4>

مقدمه و بیان مسئله

خیانت زناشویی به معنای کلیه رفتارها و عملکردهای خارج از چارچوب خانواده یک فرد متأهل با فردی دیگر است؛ به گونه‌ای که به روابط عاشقانه یا دوستانه منجر شود و این ارتباط، هیجان خاصی را برای فرد اقدام‌کننده به همراه داشته باشد (کاو، ۱۳۸۶: ۱۴). خیانت برای بنیان خانواده، مشکلاتی را به وجود می‌آورد. از آنجا که خیانت، اساسی‌ترین جزء رابطه زناشویی، یعنی اعتماد را خدشه‌دار می‌کند، آثار مخرب بسیاری در زندگی مشترک به جای می‌گذارد. در این میان، بیشتر از همه، همسری که به او بی‌وفایی و خیانت شده است، آسیب می‌بیند و سلامت روان و تعادل عاطفی و رفتاری وی مختل می‌شود. علاوه بر این مشکلات، طلاق و فروپاشی در زندگی زناشویی نیز از دیگر پیامدهای خیانت محسوب می‌شود و فرزندان نیز از آسیب‌های واردشده بی‌نصیب نمی‌مانند (مؤمنی جاوید و شعاع کاظمی، ۱۳۹۰: ۳۷). بررسی‌های گسترده جامعه‌شناختی و روان‌شناختی در زمینه طلاق، موضوع خیانت زناشویی را یکی از عمده‌ترین علل تقاضای طلاق هر یک از زوجین بیان می‌کند. در همین زمینه، برخی پژوهش‌ها (سودانی و همکاران، ۱۳۹۱) نشان داده است ۴۶ درصد از زوجین در این مطالعه، بیان کرده‌اند که افراد متأهل نباید در روابط نامشروع شرکت کنند و در عین حال، خیانت زناشویی، عمده‌ترین علتی است که زوجین را برای طلاق به کلینیک‌های مشاوره خانواده سوق می‌دهد. همانگونه که آمارها نشان می‌دهد، آمار طلاق در ایران نیز سالانه در حال افزایش است؛ به گونه‌ای که از سال ۸۰ تا ۸۶ به میزان ۲ درصد به این آمار افزوده شده است (سواری و طلایی‌زاده، ۱۳۹۴: ۶۸).

یکی از راه‌های بررسی مسائل اجتماعی، مطالعه محصولات فرهنگی آن جامعه، مانند رمان و فیلم‌هاست. در میان رسانه‌های جمعی شناخته‌شده، سینما نسبت به دیگر هنرها، هنری برتر قلمداد می‌شود؛ زیرا امکان بازنمایی عناصر صوتی و تصویری را دارد و از طریق آن، نشانه‌های فرهنگی در دوران مدرن خلق و بازتولید می‌شود (شریعتی و شالچی، ۱۳۸۸

۹۶). سینما یکی از مهم‌ترین ابزارهای تصویری در جهان است که اثر زیادی بر تماشاگر دارد. سینما در تماشاگر چنان احساسی را برمی‌انگیزد که مخاطب احساس می‌کند مشغول تماشای یک واقعیت اجتماعی است. بیننده با فیلم، احساس مشارکت عاطفی می‌کند و خود را به جای قهرمان داستان می‌گذارد و با وی همدلی می‌کند؛ به همین علت، سینماگران، مسائل اجتماعی روز را در آثار خود بازنمایی می‌کنند. سینما چکیده‌ای از موقعیت اجتماعی، وضعیت فرهنگی، سبک زندگی و جریان‌های فکری هر کشور است که مطالعه آن، راهگشای بحث شناخت و تبیین وضعیت اجتماعی، موقعیت‌های فرهنگی و گفتمان‌های قدرت آن جامعه است؛ بنابراین، براساس رابطه سینما با زمینه اجتماعی خود، مطالعه سینما بستر مناسبی برای شناخت مسائل اجتماعی است.

سینمای ایران از زمان پیدایش تاکنون، مسائل اجتماعی را به‌طور مداوم به نمایش گذاشته است. با وقوع انقلاب اسلامی، همگام با تغییر گفتمان سیاسی، سازمان تولید فیلمسازی پهلوی فرو ریخت و سازوکارهای جدیدی با بازنمایی مسائل فرهنگی بر سینمای ایران حاکم شد. در این سال‌ها، ژانر دفاع مقدس شکل گرفت و سینمای ضد طاغوتی در کنار ملودرام‌های خانوادگی، جهان اجتماعی را ملهم از گفتمان انقلاب و جنگ تفسیر می‌کرد. بررسی تحولات سیاسی - اجتماعی ایران در نیمه اول دهه ۱۳۷۰ نشان می‌دهد در آغاز این دهه و پس از جنگ تحمیلی، تغییرات حوزه اقتصاد، براساس الگوی سیستمی، در دیگر حوزه‌های نظام اجتماعی نیز نفوذ کرد و از همه مهم‌تر، سبب تحول در نظام فرهنگی و ارزشی جامعه شد. پیرو توسعه و نوسازی کشور پس از جنگ، اندک‌اندک، نظام فرهنگی و ارزشی جدیدی در جامعه شکل گرفت که با ارزش‌ها و هنجارهای نظام سیاسی کشور، هماهنگی و تعادل نداشت؛ از این‌رو، روزبه‌روز، شکاف ارزشی میان این دو نظام (نظام فرهنگی جامعه و نظام سیاسی کشور یا دولت حاکم)، عمیق‌تر و از تعداد مخاطبان سینما کاسته شد تا اینکه این دوگانگی در

سال ۱۳۷۶ به نقطه اوج خود رسید و سبب تغییر در حوزه نظام سیاسی کشور و گفتمان سیاسی غالب بر جامعه شد (رفیع‌پور، ۱۳۷۹؛ ربیعی، ۱۳۸۰). با تغییرات سیاسی و فرهنگی در نیمه دوم دهه هفتاد (بازترشدن فضای فرهنگی و ورود مسائل حساسیت‌برانگیز)، مضامینی مانند خیانت، بحران اقتصادی و بحران هویت شکل گرفت و این مضامین، روند تولید و بازتولید خود را در دهه هشتاد و نود حفظ کرد (آقابابایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۸). از همین سال‌ها به تدریج، موضوع خیانت به عنوان مسئله‌ای اجتماعی وارد فیلم‌ها شد. پیش از این، محسن مخملباف در سال ۱۳۶۹ با فیلم نوبت عاشقی، به طور غیرمستقیم به موضوع خیانت اشاره کرده بود؛ اما بازنمایی آن به صورت علنی و به عنوان موضوع اصلی یک داستان در سال ۱۳۸۰ با فیلم شب یلدا آغاز و در سال ۱۳۸۴ با اکران موفق و پر جایزه چهارشنبه‌سوری (ساخته اصغر فرهادی) شکوفا شد. پس از آن، به خیانت زناشویی به عنوان یکی از مضامین مهم در سینما توجه شد. با توجه به گسترش موضوع خیانت در سینما در دهه ۸۰ و ادامه داشتن آن در دهه ۹۰، در این پژوهش، چگونگی بازنمایی آن در این دو دوره بررسی می‌شود. پرسش اصلی پژوهش، پیرامون این مسئله است که خیانت زناشویی در برخی از فیلم‌های مهم این دوران چگونه بازنمایی شده است؟ زمینه‌ها، پیامدهای و چگونگی واکنش زوجین به خیانت چگونه روایت شده است؟

پژوهش‌های پیشین

خیانت زناشویی به علت حساسیت و مشکلاتی که در خانواده و جامعه به دنبال دارد، از حساس‌ترین آسیب‌هاست؛ از همین رو، در سال‌های اخیر، پژوهشگران رشته‌های مخالف به آن توجه کرده‌اند. پژوهش‌ها درباره خیانت به طور عمده، میدانی یا پرسش‌نامه‌ای بوده است و در کمتر مطالعه‌ای، این مسئله در آثار سینمای ایران بررسی شده است. در ادامه، برای آشنایی با مفاهیم و یافته‌های این حوزه، برخی پژوهش‌های مرتبط با موضوع خیانت مرور شده است.

نویز زاده نمازی و مولودی (۱۳۹۸)، بررسی نشانه‌شناختی- جامعه‌شناختی درباره خیانت زناشویی را در فیلم‌های چهارشنبه‌سوری، سعادت‌آباد، زندگی خصوصی و برف روی کاج‌ها انجام دادند. نتایج نشان داد علت اصلی خیانت در این فیلم‌ها، نارضایتی زناشویی است. آنان به موارد دیگری درباره علت خیانت زناشویی، مانند سرمایه اجتماعی اندک و کنترل اجتماعی اشاره کرده‌اند. افشاری کاشانیان و همکاران (۱۳۹۸)، ضمن بررسی علل زمینه‌ساز خیانت، آموزش خانواده و غنی‌سازی روابط پیش از ازدواج را راهکارهای جلوگیری از شکل‌گیری خیانت می‌دانند. ژیان‌پور و بهارلویی (۱۳۹۸) دریافتند خیانت، حاصل ضعیف‌شدن نیروهای جاذب خانواده است؛ به گونه‌ای که این نیروها، زن و مرد را در مدار زندگی مشترک نگاه نمی‌دارد. تولائی و همکاران (۱۳۹۷)، سبک مقابله‌ای زنان آسیب‌دیده را از عهدشکنی همسر بررسی کردند. نتایج نشان داد زنان آسیب‌دیده از عهدشکنی همسر، از سبک‌های مقابله‌ای یکسانی استفاده نمی‌کنند. عواملی از جمله چگونگی افشای خیانت، کیفیت روابط زناشویی، باورها و اعتقادات مذهبی، حمایت اجتماعی و خانوادگی و وجود فرزندان در سبک مقابله‌ای آنان نقش داشت. فیروزجانیان و قدیری (۱۳۹۶)، پژوهشی پدیدارشناختی درباره علل بی‌وفایی زناشویی انجام دادند. براساس یافته‌های این مطالعه، فردگرایی، ضعف دین‌داری و اخلاقی، رفع نشدن نیازهای جنسی، عاطفی و روانی، خشونت فیزیکی و کلامی شوهر، ضعف نظارت بر زندگی صادقانه، تأثیرپذیری از دوستان، فقر و مشکلات اقتصادی، اعتیاد، رسانه‌ها و شیوع فرهنگ فساد، از علل ورود زنان به رابطه خارج از ازدواج است. عجم (۱۳۹۵) در پژوهشی دریافت، تفاوت معناداری در نگرش به خیانت زناشویی بین زنانی که سریال‌های ماهواره‌ای فارسی تماشا می‌کنند و زنانی که تماشا نمی‌کنند، وجود دارد. نتایج پژوهش حبیبی عسگرآباد و حاجی حیدری (۱۳۹۴) نشان داد سه عامل مسائل بین فردی، روابط همسران و جامعه، اصلی‌ترین علل خیانت از دیدگاه زنان و مردان است.

سال ۱۳۷۶ به نقطه اوج خود رسید و سبب تغییر در حوزه نظام سیاسی کشور و گفتمان سیاسی غالب بر جامعه شد (رفیع‌پور، ۱۳۷۹؛ ربیعی، ۱۳۸۰). با تغییرات سیاسی و فرهنگی در نیمه دوم دهه هفتاد (بازترشدن فضای فرهنگی و ورود مسائل حساسیت‌برانگیز)، مضامینی مانند خیانت، بحران اقتصادی و بحران هویت شکل گرفت و این مضامین، روند تولید و بازتولید خود را در دهه هشتاد و نود حفظ کرد (آقابابایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۸). از همین سال‌ها به تدریج، موضوع خیانت به عنوان مسئله‌ای اجتماعی وارد فیلم‌ها شد. پیش از این، محسن مخملباف در سال ۱۳۶۹ با فیلم نوبت عاشقی، به طور غیرمستقیم به موضوع خیانت اشاره کرده بود؛ اما بازنمایی آن به صورت علنی و به عنوان موضوع اصلی یک داستان در سال ۱۳۸۰ با فیلم شب یلدا آغاز و در سال ۱۳۸۴ با اکران موفق و پر جایزه چهارشنبه‌سوری (ساخته اصغر فرهادی) شکوفا شد. پس از آن، به خیانت زناشویی به عنوان یکی از مضامین مهم در سینما توجه شد. با توجه به گسترش موضوع خیانت در سینما در دهه ۸۰ و ادامه داشتن آن در دهه ۹۰، در این پژوهش، چگونگی بازنمایی آن در این دو دوره بررسی می‌شود. پرسش اصلی پژوهش، پیرامون این مسئله است که خیانت زناشویی در برخی از فیلم‌های مهم این دوران چگونه بازنمایی شده است؟ زمینه‌ها، پیامدهای و چگونگی واکنش زوجین به خیانت چگونه روایت شده است؟

پژوهش‌های پیشین

خیانت زناشویی به علت حساسیت و مشکلاتی که در خانواده و جامعه به دنبال دارد، از حساس‌ترین آسیب‌هاست؛ از همین رو، در سال‌های اخیر، پژوهشگران رشته‌های مخالف به آن توجه کرده‌اند. پژوهش‌ها درباره خیانت به طور عمده، میدانی یا پرسش‌نامه‌ای بوده است و در کمتر مطالعه‌ای، این مسئله در آثار سینمای ایران بررسی شده است. در ادامه، برای آشنایی با مفاهیم و یافته‌های این حوزه، برخی پژوهش‌های مرتبط با موضوع خیانت مرور شده است.

مبانی نظری

برای آشنایی با مبانی مفهومی و مهم‌ترین عوامل مرتبط با پدیده خیانت، نظریه‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناختی کمک‌کننده است. البته در اینجا، هدف از مرور نظریه‌ها، آشنایی با مهم‌ترین مفاهیم و عواملی است که درباره مسئله مطرح شده است. در نگاهی کلی به این نظریه‌ها گفتنی است بیشتر نظریه‌های مطرح شده درباره خیانت زناشویی، در حوزه روان‌شناسی و جامعه‌شناسی قرار دارد. روان‌شناسی، خیانت را به‌عنوان پدیده فردی و بین فردی (بین زوجین) بررسی می‌کند و نظریه‌های جامعه‌شناسی، از خیانت به‌عنوان موضوعی متأثر از جامعه یاد می‌کند.

به اعتقاد گلاسر^۹، زوج‌ها زندگی مشترک را با عشق شروع می‌کنند؛ اما درمی‌یابند صمیمیت اولیه به تدریج رنگ می‌بازد. با گذشت زمان، زندگی بسیاری از زوج‌ها به جدایی کشیده می‌شود؛ اما بیشتر آنها به زندگی مشترک با آهنگی یکنواخت و ملال‌آور ادامه می‌دهند و برای تحمل این زندگی به پرخوری، مواد مخدر یا ارتباطات نامشروع روی می‌آورند (گلاسر، ۱۳۸۹). از نظر گلاسر، بهترین راه درمان مشکلات زناشویی، کاهش کنترل بیرونی و رشد کنترل درونی در زوجین است.

به اعتقاد درایگوتاس^{۱۰} و راسبالت^{۱۱} (۱۹۹۲)، روابط، ارضای چهار نیاز را علاوه بر نیاز جنسی فراهم می‌کند. این نیازها شامل صمیمیت، رفاقت، امنیت و روابط عاطفی است. نیاز صمیمیت، مستلزم خودافشاگری، احساس اعتماد به همسر و آگاهی از رازها و عواطف یکدیگر است. ارضای نیاز رفاقت و دوستی با انجام دادن فعالیت‌های مشترک مانند همراهی در تفریحات و سپری کردن اوقات فراغت به اتفاق یکدیگر شکل می‌گیرد که این امر موجب ایجاد حس نزدیکی و صمیمیت در دو طرف می‌شود. قابلیت اتکاکردن به همسر برای افزودن به غنای رابطه و قابلیت پیش‌بینی رفتار همسر، به ارضای نیاز به امنیت منجر می‌شود؛ به عبارتی، این نیاز، با داشتن رابطه‌ای مرتبط است که می‌توان به آن اتکا و زندگی را آرام‌بخش کرد.

یافته‌های عباسی^۱ (۲۰۱۹) نشان می‌دهد اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی، رفتارهای مربوط به خیانت را تسهیل می‌کند. تقی‌پور^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی نشان دادند عوامل فردی مانند جنسیت، سن، تحصیلات و عوامل اجتماعی مانند نگرش‌ها و ارزش‌های مهم درباره ازدواج، با خیانت زناشویی ارتباط دارد. نتایج پژوهش شیرین^۳ و وگنر^۴ (۲۰۱۸) نشان داد انواع خیانت زناشویی بین زن و مرد متفاوت است؛ مردان، بیشتر درگیر خیانت جنسی هستند و زنان، بیشتر به خیانت عاطفی روی می‌آورند. در این پژوهش، علت اصلی خیانت برای زنان و مردان، نارضایتی از زندگی مشترک و رابطه زناشویی دانسته شده است. سلترمن^۵ و همکاران (۲۰۱۷)، پژوهشی درباره انگیزه‌های خیانت در بین زوجین انجام دادند. آنها انگیزه‌های خیانت را نارضایتی، غفلت، عصبانیت و میل جنسی، کمبود عشق، تعهد کم، نبود احترام، تنوع جنسی و عوامل موقعیتی (مانند نوشیدن الکل) نشان دادند. فینچام^۶ و مای^۷ (۲۰۱۶)، پژوهشی درباره امکان پیش‌بینی خیانت زناشویی انجام دادند. موارد برجسته به دست آمده از این پژوهش، که به تسهیل خیانت کمک می‌کند، عبارت است از: شکاف جنسی، دوری از مذهب و اینترنت. دیوس^۸ و همکاران (۲۰۱۵)، پژوهشی درباره دین، خیانت و به دنبال آن، جدایی زوجین انجام دادند. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد دین‌داری، امکان خیانت زناشویی را کاهش می‌دهد.

همانگونه که مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد، پژوهش‌ها درباره خیانت، به‌طور عمده از نوع میدانی است و پژوهش مستقلی که این پدیده را در رسانه‌ها و سینما بررسی کرده باشد، کمتر یافت می‌شود؛ در حالی که در دنیای امروز، رسانه‌ها و به‌ویژه سینما به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بسترهای بازنمایی پدیده‌ها و مسائل اجتماعی، نقش مهمی دارد.

¹ Abbasi

² Taghipour

³ Sheeran

⁴ Wenger

⁵ Selterman

⁶ Fincham

⁷ Maye

⁸ Davis

⁹ Glasser

¹⁰ Drigotas

¹¹ Rusbult

کند، به احتمال زیاد در برابر پایبندی نداشتن به همسر آسیب‌پذیرتر می‌شود (مؤمنی جاوید و شعاع کاظمی، ۱۳۹۰: ۲۷).
از نظر باومن^۳ در دوران مدرن، افراد، بسیار زیاد به دنبال ایجاد رابطه هستند. البته زنان و مردانی که وارد رابطه می‌شوند، بدی‌های آن را نمی‌خواهند و فقط دنبال خوشی هستند و اگر این نیاز ارضا نشود، به دنبال رابطه دیگری می‌روند (باومن، ۱۳۸۴: ۱۱).
باومن معتقد است عشق سیال حتی بر روابط جنسی و تولید مثل نیز اثر گذاشته است. در دوران پیش از مدرن، هدف از رابطه جنسی، تولید مثل بوده است و پیوندهای محکمی بین افراد وجود داشته است؛ اما در دنیای مصرفی امروز، عشق نیز مانند کالا مصرفی شده است که این موضوع باعث می‌شود افراد به لحاظ جنسی تنوع طلب شوند و تا زمانی به این رابطه پایبند هستند که نیازهای آنها را تأمین کند (باومن، ۱۳۸۴: ۱۲).

بندورا^۴ معتقد است تجربه‌های کودکی و نوجوانی، رفتارهای بزرگسالی را شکل می‌دهد؛ زیرا روان انسان‌ها به ویژه در دوران کودکی، بسیار حساس است و از این رو، فرد در این دوران مستعد است نشانه‌های موجود در محیط خانوادگی دوران کودکی را به سرعت اخذ و رفتارهای مرتبط را در فرایند رشد خود بازتولید کند و سرانجام، رفتارهای مشابهی از خود بروز دهد. والدین بی‌وفا، مهر تأیید بر بی‌وفایی می‌زنند و آن را برای فرزندان خود توجیه‌پذیر می‌کنند. این کودکان ممکن است در آینده از برقراری روابط صمیمانه برپایه اعتماد متقابل پرهیز کنند و به راحتی با برقراری رابطه سطحی با همسر خود یا دیگری به زندگی خود و دیگران صدمه بزنند (خدمتگزار و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۲).

آنچه از بررسی نظریه‌ها برمی‌آید، این است که نارضایتی از زندگی زناشویی، زمینه را برای روابط خارج از دواج فراهم می‌کند. این نارضایتی به علل خرد، مانند ارضانشدن نیازهای گوناگون یا به علل کلان، مانند وضعیت‌های سیال و ناپایدار در جامعه مدرن است. عوامل مهمی مانند نداشتن رابطه صمیمی، بی‌توجهی به شکوفایی، بی‌مسئولیتی، ارضانشدن نیاز، بازاندیشی

در ارضای نیازهای عاطفی - هیجانی، احساس فرد به پیوند عاطفی با همسر اهمیت دارد؛ به عبارتی، فرد علاوه بر احساسات خود، به عواطف و احساسات همسرش نیز توجه می‌کند. به نظر می‌رسد معمولاً در روابط زناشویی، این پنج نیاز، به شکل مطلوبی برآورده نمی‌شود که این امر به بروز مشکلاتی در روابط زوجین، مانند پایبند نبودن به همسر می‌انجامد؛ یعنی اگر رابطه‌ای، نیاز خاصی را ارضا نکند، فرد به احتمال زیاد برای برآورده کردن آن، مرتکب خیانت می‌شود. تبیینی از این موضوع، محتمل این نکته است که ارضای نیاز سبب ایجاد احساس‌های مثبت و درنهایت، شکل‌گیری روابط مطلوب و بهینه می‌شود و برعکس، ارضانشدن نیاز، موجب ایجاد روابط نامطلوب و بیزارکننده می‌شود و احتمال بی‌وفایی به همسر را افزایش می‌دهد (مؤمنی جاوید و شعاع کاظمی، ۱۳۹۰: ۲۴-۲۵).

به اعتقاد آرون^۱ و نورمن^۲ (1998)، افراد برای تحقق خود، روابط صمیمی و نزدیک برقرار می‌کنند. کسب بینش جدید، مهارت‌ها، توانایی‌ها و تدبیرها، به افزایش خودکارآمدی و ارتقای خود منجر می‌شود. یکی از راه‌های رشد و شکوفایی شخصی، اشتراک با همسر در کسب تجربه‌ها و فعالیت‌هاست. پرداختن به فعالیت‌های جدید و خلاقانه، به رشد و گسترش خود می‌انجامد. نوآوری، همبستگی منفی با یکنواختی و احساس کسالت، و همبستگی مثبتی با کیفیت رابطه دارد. فرایند گسترش خود یا رشد شخصی، مستلزم این است که فرد، همسرش را بخشی از خود تلقی کند؛ به این ترتیب، تمایز میان خود و دیگری، کم‌رنگ و محو می‌شود؛ به عبارت دیگر، یکپارچگی و ادغام افکار، ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های فرد با همسرش، به رشد خود منجر می‌شود. گسترش خود با رضایتمندی از رابطه، همبستگی مثبت دارد. در صورتی که در رابطه‌ای، امکان رشد و شکوفایی شخصی برای زوجین فراهم نشود، فرد ترغیب می‌شود این نیاز خود را از منابع دیگر، مانند برقراری رابطه با نفر دیگر برآورده کند. همچنین، اگر فردی احساس کند که نمی‌تواند همسرش را بخشی از وجود خود

³ Bauman⁴ Bandura¹ Aron² Norman

بازنمایی‌ها- که در مجموع، روایت کلی فیلم و بازنمایی کلی را شکل می‌دهد- با عناصر روایت پرداز فیلم ظاهر می‌شود (امیری، آقابابایی و فدایی، ۱۳۹۵: ۶۰).

شیوه گردآوری داده‌ها: شیوه گردآوری داده‌ها در این مطالعه، مشاهده مکرر فیلم‌ها و یادداشت برداری از دیالوگ‌ها و صحنه‌های فیلم بود. با توجه به علاقه پژوهشگر به سینما و شناخت از فیلم‌های سینمایی دهه ۸۰ و ۹۰ و آشنایی با موضوع و ژانر آنها، فهرستی از تمامی فیلم‌ها با موضوع خیانت تهیه و بررسی شد. براساس موضوع اصلی فیلم‌ها، تعداد زیادی از آنها کنار گذاشته شد و فیلم‌هایی برای پژوهش برگزیده شد که در آنها به‌طور مستقیم به موضوع خیانت توجه شده بود؛ از این رو، مهم‌ترین ملاک‌گزینه فیلم‌ها برای مطالعه، توجه به موضوع خیانت بود که به‌طور کلی، بیست فیلم انتخاب شد. در این مطالعه، فیلم‌هایی کنار گذاشته شد که با وجود اینکه در آنها به خیانت توجه می‌شد، تم اصلی آنها از نوع خیانت زناشویی نبود یا فیلم‌هایی که سرانجام در آنها مشخص نمی‌شد آیا خیانتی انجام شده است یا خیر. پس از تماشای فیلم‌ها و مطالعه نقد و بررسی و تحلیل‌های مربوط به آنها، چهارده فیلم با موضوع اصلی خیانت انتخاب شد. مشخصات این فیلم‌ها در جدول ذیل آمده است.

در مسائل جنسی و ارتباط‌های انحرافی با خیانت زناشویی، رابطه دارد. زمانی که سرمایه عاطفی خانواده کم شود، افراد، مسئولیت‌های خود را در قبال یکدیگر از دست بدهند، در مسائل مربوط به تعهدات جنسی بازاندیشی کنند، اعتقادات سیال داشته باشند و نیازهای زوجین ارضا نشود، نارضایتی از زندگی زناشویی رخ می‌دهد که نتیجه آن، جدایی یا روی آوردن به روابط فرا زناشویی است.

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی اجرا شده است و روش اجرای آن از میان روش‌های مختلف پژوهش کیفی، به تحلیل روایت نزدیک است؛ زیرا داده‌های اولیه پژوهش، یعنی فیلم‌های سینمایی، در اساس، ماهیت روایتی دارد و پژوهشگر نیز در فرایند تحلیل و ارائه یافته‌ها به روایت آنها وفادار مانده است. تحلیل روایت فیلم، روایت را با توجه به جهان داستان، تصویری که از واقعیت به دست می‌دهد یا مفاهیم گسترده‌تر آن، نوعی بازنمایی تلقی می‌کند که در واقع، مجموعه‌ای از بازنمایی نوشتاری، بازنمایی دیداری (تصویرپردازی صحنه‌ها، شخصیت‌ها، اعمال و ...) و بازنمایی شنیداری (موسیقی، جلوه‌های صوتی و شاخص‌های موسیقی متن و ...) است. این

جدول ۱- مشخصات فیلم‌های مورد بررسی

Table 1- Characteristics of the investigated movies

نام فیلم	سال تولید	کارگردان	نویسنده	تهیه‌کننده
شب یلدا	۱۳۸۰	کیومرث پوراحمد	کیومرث پوراحمد	مؤسسه فرهنگ تماشا
سنتوری	۱۳۸۵	داریوش مهرجویی	داریوش مهرجویی، وحیده محمدی‌فر	داریوش مهرجویی، فرامرز فرازمند
چهارشنبه‌سوری	۱۳۸۵	اصغر فرهادی	اصغر فرهادی، مانی حقیقی	سید جمال ساداتیان
سعادت‌آباد	۱۳۸۹	مازیار میری	امیر عربی	همایون اسعدیان
زندگی خصوصی	۱۳۹۰	محمدحسین فرح‌بخش	اصغر نعیمی	عبدالله علیخانی
پل چوبی	۱۳۹۰	مهدی کرم‌پور	مهدی کرم‌پور، خسرو نقیعی	علی سرتیپی، مهدی داوری
من همسرش هستم	۱۳۹۰	مصطفی شایسته	نازنین لیقوانی	مرتضی شایسته
زندگی مشترک آقای محمودی و بانو	۱۳۹۱	روح‌الله حجازی	علی طالب‌آبادی	مهدی داوری
برف روی کاج‌ها	۱۳۹۱	پیمان معادی	پیمان معادی	جمال ساداتیان
دوران عاشقی	۱۳۹۳	علیرضا رئیسیان	رؤیا محقق، مهسا محب‌علی	علیرضا رئیسیان
عصر یخبندان	۱۳۹۳	مصطفی کیایی	مصطفی کیایی	منصور لشگری قوچانی
خشم و هیاهو	۱۳۹۴	هومن سیدی	هومن سیدی	سعید سعدی
عادت نمی‌کنیم	۱۳۹۴	ابراهیم ابراهیمیان	ابراهیم ابراهیمیان، سارا سلطانی	پیمان جعفری، شهرام اخلاص‌پور
زیر سقف دودی	۱۳۹۵	پوران درخشنده	پوران درخشنده	پوران درخشنده

حذف و برخی دیگر به علت همپوشانی با یکدیگر ادغام شد. (۵) نام‌گذاری تم‌ها: در این مرحله، تم‌های به دست آمده، به طور دقیق تحلیل شد. هر تم برای نام‌گذاری به تجزیه و تحلیل دقیق نیاز دارد تا خواننده با خواندن نام آن به سرعت به موضوع پی ببرد. (۶) تهیه گزارش (روایت): این مرحله شامل تهیه گزارش از تجزیه و تحلیل داده‌هاست. گزارش باید منطقی، منسجم و با شواهد کافی باشد تا خواننده را درباره شایستگی و اعتبار پژوهش متقاعد کند. در این پژوهش، فراتر از گزارش و در قالب یک روایت، تحلیل منسجمی از تم‌های حاصل از توصیف داده‌ها ارائه شد.

اعتبارپذیری: برای اعتبارپذیری پژوهش، از نظریه‌های متفاوت در تفسیر داده‌ها و شیوه‌های متفاوت تحلیل در جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. تحلیل‌های نهایی با تأیید استادان راهنما و متخصص در حوزه کیفی انجام شده است. همچنین، پژوهشگر، مدت زیادی مشغول داده‌های روایتی بود؛ به گونه‌ای که چندین بار، تغییرات اساسی در آن ایجاد شد تا با بازبینی‌های بسیار به این سطح از تحلیل رسید. به علت حقیقی نبودن نمونه‌های پژوهش، امکان استفاده از کنترل اعضا ممکن نبود. برای رسیدن به قابلیت تأیید یا همان تأییدپذیری در تحلیل داده‌ها در طول پژوهش، باید داده‌های خام، تفسیرها و پیشنهادها بررسی شود. در صورت لزوم، بررسی کننده، داده‌های خام و کلیه یادداشت‌ها، اسناد و ضبط‌شده‌ها را برای بازبینی بعدی نگه دارد (Andreas, 2003). به این منظور، تمامی گفت‌وگوهای مهم، یادداشت، جدول‌ها و مفاهیم حاصل از کدگذاری برای بازبینی مجدد یافته‌ها نگهداری و از آنها بارها برای بازبینی مجدد و تغییر تم‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

پس از کدگذاری مفاهیم و تجزیه و تحلیل آنها، بررسی خیانت زناشویی به هشت تم اصلی رسید که عبارت است از: برجسته‌سازی خیانت جنسی/عاطفی، ناراضی‌تی زناشویی، بستر اجتماعی آسیب‌زا، بی‌هنجاری شخصی، خیانت به مثابه انتقام،

شیوه تحلیل داده‌ها: کاولر ریزمن^۱ (2008)، چهار رویکرد روش‌شناسی را در پژوهش‌های روایتی بیان می‌کند که عبارت است از: تحلیل تماتیک، تحلیل ساختاری روایت، تحلیل گفتمان و تحلیل عملکرد. در پژوهش حاضر، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش تحلیل تماتیک استفاده شد. تحلیل تماتیک، روشی برای تجزیه و تحلیل درونی داده‌هاست که مجموعه‌ای از داده‌ها را توصیف و گاهی فراتر از آن، موضوع را از جنبه‌های مختلف بررسی می‌کند. تحلیل تماتیک هم روشی رئالیستی از تجربیات، معانی و واقعیات شرکت‌کنندگان و هم روشی است که شیوه استفاده از وقایع، معانی و تجربیاتی را بررسی می‌کند که در طیف وسیعی از گفتمان‌ها فعالیت می‌کند (Braun & Clarke, 2006). هدف نهایی از تحلیل تماتیک، گزارش از محتوا و معنی الگوهای موجود در داده‌هاست. در این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش تماتیک، شش مرحله اجرا شد: (۱) آشنایی با داده‌ها: در این مرحله، تمامی گفت‌وگوهای کلامی و غیرکلامی فیلم‌ها نوشته شد. با رونویسی این داده‌ها، پژوهشگر، کاملاً به آنها آشنا و وارد فاز بعدی تحلیل خود می‌شود. (۲) مضامین اولیه: پس از پیاده‌سازی داده‌ها، مضامین مشابه در گروه‌های معناداری سازماندهی شد. این دسته‌بندی تا جایی ادامه پیدا کرد که دیگر موضوعی برای دسته‌بندی وجود نداشت. (۳) جست‌وجوی تم‌ها: در این مرحله، مضامین ساخته شده در مرحله قبل، تجزیه و تحلیل شد؛ بدین صورت که آن دسته از مضامینی که برای شکل دادن به یک موضوع مناسب بود، کنار یکدیگر قرار گرفت؛ بنابراین، تم‌هایی ایجاد شد که هر کدام درباره موضوع پژوهش، حرفی برای گفتن داشت. (۴) مرور تم‌ها: تم‌های زیاد ایجادشده در مراحل قبل، تجزیه و تحلیل شد تا مشخص شود از میان آنها کدام یک، بیشترین نزدیکی را به اهداف پژوهش دارد. این تجزیه و تحلیل تا جایی ادامه یافت که داده‌ها دیگر چیزی به پژوهش نمی‌افزودند (اشباع نظری). در اینجا؛ بعضی از تم‌های اولیه

¹ Reisman

پذیرش ناگزیر، آشفتگی ناشی از خیانت و فرسایش ارتباطی خانواده. در نهایت، مشخص شد خیانت زناشویی، بازنمایی نوعی تعلیق در زندگی است که در ادامه، تحلیل می‌شود.

برجسته‌سازی خیانت جنسی / عاطفی

در فیلم‌های مورد مطالعه، خیانت در قالب جنسی و عاطفی بازنمایی شده است. بازنمایی خیانت جنسی در فیلم‌ها در طیفی قرار می‌گیرد که یک سر آن، علاقه و سر دیگر آن، نیازهای جنسی است. در این چارچوب، به‌طور عمده، دو رویکرد خیانت جنسی مبتنی بر لذت و خیانت جنسی مبتنی بر دلبستگی روایت شده است. خیانت جنسی مبتنی بر لذت کوتاه‌مدت است که پس از مدتی، علاقه اولیه فروکش می‌کند. در این نوع خیانت، علاقه به همسر اول وجود دارد و خیانت فقط ناشی از هیجان جنسی و گذراست. فرد خائن پس از مدت زمانی کوتاه، از کار خود پشیمان می‌شود و در پی رهایی از این رابطه برمی‌آید.

بهر روز، دوست علی، در برف روی کاج‌ها:

«به روز علی او مد پیش من. گفت: بهروز بیا به دادم برس، به غلطی کردم موندم توش. دختره رو کشیدم کنار. گفتم: زشته این کارا. تهدید کرد. علی هم از همین می‌ترسید، می‌ترسید تو بفهمی.»

در سمت دیگر طیف خیانت جنسی، مبنایی از دلبستگی و علاقه، زمینه ورود به خیانت را فراهم می‌کند. در اینجا، فرد با شخصی که با او به همسرش خیانت کرده است، علاوه بر نیاز، به علت علاقه، وارد رابطه جنسی می‌شود. آنها برخلاف رابطه کوتاه مدت در خیانت جنسی مبتنی بر لذت، رابطه بلندمدتی دارند و زیر یک سقف زندگی می‌کنند. زمانی که در یک رابطه فرا زناشویی، علاقه شدت می‌یابد، علاقه به همسر از بین می‌رود. در فیلم *خشم و هیاهو*، خسرو خطاب به تینا می‌گوید:

«من با دختره رابطه دارم، دوستش دارم، می‌خوام باهاش زندگی کنم. مگه قرار نبود هر کی لغزید بگه؟»

در فیلم *زیر سقف دودی*، رفتار بهرام با همسر دوم، کاملاً عاشقانه است. با یکدیگر آشپزی می‌کنند، کازابلانکا می‌بینند، پاریس می‌روند؛ در حالی که با همسر اولش، رابطه صمیمی

ندارد و فقط برای خواب به منزل مشترکشان می‌رود. خیانت عاطفی، زمانی رخ می‌دهد که فرد، بیشتر انرژی عاطفی خود را خارج از رابطه زناشویی خود خرج می‌کند و در مقابل نیز حمایت‌های احساسی، علاقه و محبت از طرف مقابل دریافت می‌کند. این نوع خیانت، گاهی با یک درد دل تلفنی شروع می‌شود. در فیلم *شب یلدا*، حامد بعد از آگاه شدن از خیانت همسرش، با پریا به بهانه درد دل کردن صحبت می‌کند. حامد خطاب به پریا می‌گوید:

«سوالی داشتم پریا خانم که ترجیح می‌دم از یه آدم ناآشنا ببرسم. ابراز عشق و علاقه از طرف یک زن، چطور می‌شه فهمید حقیقه یا حقیقی نیست؟»

در فیلم *زندگی مشترک*، متین به بهانه درد دل کردن به ساناز نزدیک می‌شود. رامتین:

«متین دوست منه. یه دختره رو می‌خواست، بهش ندادن. پناه آورده به ما. خودم به ساناز گفتم باش حرف بز.»

خیانت، گاهی به شکل متفاوتی بروز می‌کند. ممکن است خیانتکار با شخص سوم تبانی کند و بخواهد از همسرش جدا شود یا او را ترک کند. در فیلم *زندگی مشترک آقای محمودی و بانو*، رامتین پی می‌برد که متین به ترکیه مهاجرت کرده است. ساناز نیز بدون اطلاع به آژانس هواپیمایی می‌رود و بلیت تهیه می‌کند.

نارضایتی زناشویی

همانگونه که در تم قبل گفته شد، سست شدن روابط عاطفی بین همسران، یکی از زمینه‌های مهم ورود به روابط فرا زناشویی نشان داده شده است. فیلم‌های مد نظر، مردان و زنانی را بازنمایی کرده است که با بی‌مهری و بی‌توجهی همسرشان مواجه می‌شوند و سپس به خیانت دست می‌زنند. هانیه در فیلم *ستوری* در پاسخ شک کردن علی به خیانتش، به ارضانشدن نیازهای عاطفی اشاره می‌کند:

«یه بار شده با خودت فکر کنی منم آدمم، یه زنم، دوست دارم شوهرم بالا سرم باشه. هان؟»

در فیلم *زیر سقف دودی*، شیرین و بهرام نه تنها نزدیکی

تکراری می‌شد.»

همچنین، در فیلم *برف روی کاج‌ها*، زن و شوهری را می‌بینیم که رابطه صمیمانه ندارند، سر میز شام ساکتند و مدام خمیازه می‌کشند؛ بنابراین، از بین رفتن صمیمیت، رکودی عاطفی بین زوجین ایجاد می‌کند که در صورت کنترل نشدن، باعث مشکلات زیادی می‌شود که یکی از آنها خیانت زناشویی است؛ زیرا افراد برای به دست آوردن شور و شوق جدید و رهایی از تکرار به زندگی تازه‌ای روی می‌آورند.

بستر اجتماعی آسیب‌زا (سوق‌دهنده)

در جریان روایت خیانت در زندگی زناشویی همسران، در فیلم‌های سینمایی مد نظر، زمینه‌هایی اجتماعی بازنمایی شده است که زمینه‌ساز شکل‌گیری بی‌وفایی و خیانت در روابط زن و مرد می‌شود. این زمینه‌ها از جمله رسانه و فضای مجازی، تعارض و سرگردانی ارزشی سنتی - مدرن، نگرش منفی جامعه به طلاق، مردسالاری، اعتیاد و بیکاری است.

در سال‌های اخیر، شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان بزرگ‌ترین دستاورد اینترنت و فضای مجازی به علل مختلف، از جمله نامحدودبودن ارتباطات، بی‌هویتی، آزادی بسیار زیاد و بی‌مکانی و بی‌زمانی کاربران با اقبال عمومی مواجه شده است. به باور بسیاری از پژوهشگران، خیانت‌های برخاسته از این سال ۲۰۰۰، تعداد کسانی که از اینترنت استفاده می‌کنند، به‌طرز عجیبی افزایش یافته است که بسیاری از آنها به دنبال تصاویر و فیلم‌های جنسی و ارتباطات مجازی بوده‌اند (عبدالملکی، ۱۳۹۲: ۲۷). در فیلم *عصر یخبندان*، فرهاد در حالی که در شبکه‌های مجازی در حال چت‌کردن است، رو به بهرام می‌گوید:

«زن آدم مثل کارت بنزین می‌مونه؛ همیشه همراست هست و باهات می‌مونه. بعضی وقتا باید آزاد بزنی. فقط مردها باید وصیت کنند بعد از مرگشون، گوشیشونو بسوزونن».

زمانی که تفکرات سنتی جامعه به‌عنوان ارزش مثبتی عمل کند، خانواده، ارزش‌های دیگر را رد و با آنها مخالفت می‌کند. حال، اگر شخصی، تفکرات مدرن و مخالف با سنت داشته باشد، ممکن است برای عمل کردن آنها به هر کاری دست

عاطفی ندارند (همانگونه که پیش‌تر ذکر شد)، شواهد نشان می‌دهد رابطه جنسی نیز بین آنها وجود ندارد (زندگی در اتاق‌های مجزا). این مسئله آنقدر تابو است که حتی زمانی که شیرین از این نیاز با بهرام حرف می‌زند، با سرکوب و تمسخر وی مواجه می‌شود.

شیرین: «زن نیستی بفهمی وقتی به مرد اتاقشو جدا می‌کنه، یعنی بی‌احترامی».
بهرام: «دست نم‌درد نکنه، دیگه چی یادت داده این خانم دکتر؟»

همچنین، مسائل و مشکلاتی در جریان زندگی زناشویی ایجاد می‌شود که رابطه را سرد می‌کند و زوجین برای رهایی از این وضعیت و ایجاد نوعی تنوع، به روابط فرا زناشویی روی می‌آورند. سردی روابط می‌تواند ناشی از مشغله‌هایی مانند فرزندآوری، مشغولیت زیاد به فرزندان و غرق شدن در کار باشد. در مواردی، زمانی که زنان تصمیم بگیرند خارج از منزل کار کنند، وظایفشان دوچندان می‌شود و این عامل، کم‌کم زمینه دوری از همسر را فراهم می‌کند؛ برای مثال، در فیلم *دوران عاشقی*، زنی را می‌بینیم که وکیل است و مشغله کاری زیادی دارد؛ به همین علت، شوهر وی، خیانت خود را با بهانه بی‌توجهی و مشغله کاری زیاد همسرش توجیه می‌کند.

حمید: «این رابطه واسه وقته که تو نبودی. همیشه سرت تو پرونده‌های مرده، به بار نشد پرونده این زندگی رو باز کنی».

علاوه بر این، به دنیا آمدن فرزند و رسیدگی بیش از حد به او از جانب مادر، می‌تواند وی را از همسرش دور و شکاف عاطفی بین آنها ایجاد کند و سبب سردی بیشتر رابطه شود. در فیلم *زیر سقف دودی*، خود شیرین بیان می‌کند که وابستگی به آرمان باعث حسادت و کلافگی بهرام می‌شده است.

شیرین: «اون اوایل می‌دیدم چقدر ناراحت می‌شد. آرمان رو که بغل می‌کردم، حسادت و کلافگی رو توش می‌دیدم».
«آدم وقتی مادر می‌شه، فکر و ذکرش می‌شه تربیت بچه».
«بعد از زایمانم همه عشقم شد آرمان».

در فیلم *پل چوبی*، در ابتدای فیلم، امیر، رابطه‌شان را اینگونه توصیف می‌کند:

«یه سال نو دیگه کنار هم، یه نقشه برای زندگیمون داشتیم که هیچ چیز مثل اون پیش نمی‌رفت و همه چیز داشت

که ملاک‌های زیبایی برای مردان اصلاً مد نظر قرار نمی‌گیرد و همین خشونت پنهان به مردان مجوز خیانت می‌دهد و اشتباه آنان را توجیه می‌کند.

علاوه بر چالش‌های ارزشی و نگرشی، فیلمسازان به آسیب‌های اجتماعی، مانند اعتیاد و بیکاری نیز به‌عنوان زمینه‌های شکل‌گیری تنش در روابط همسران و سوق دادن به خیانت توجه کرده‌اند. اعتیاد ممکن است عواقب جبران‌ناپذیری، از جمله طلاق عاطفی، مشکلات اقتصادی و خیانت به دنبال داشته باشد. وابستگی روانی فرد معتاد، خواه شخصی باشد که خیانت کرده است، خواه شخصی که خیانت دیده است، به‌عنوان محرک اصلی عمل می‌کند. در فیلم عصر یخبندان، منیره اعتیاد دارد؛ به همین علت به فرید، که مواد را برایش تهیه می‌کند، دلبسته می‌شود. همچنین، ممکن است اعتیاد، خود بهانه‌ای برای خیانت باشد. زمانی که یکی از زوجین به مواد مخدر معتاد می‌شود، همسر وی به‌علت مشکلات زیادی که پس از اعتیاد برای خانواده‌اش به وجود می‌آید، خیانت می‌کند. در فیلم سنتوری، اعتیاد علی بیشتر از هر چیزی هانیه را آزار می‌دهد تا جایی که کوشش وی برای ترک اعتیاد او بی‌فایده است و این ناامیدی، او را به سمت خیانت می‌کشد. هانیه خطاب به مادرش:

«چیکار کردم؟ هر کاری که به زن بدبخت می‌تونه با شوهر معتادش بکنه. چند بار با خود تو بردمش این کلینیک، اون کلینیک. یک هفته نشد، دوباره برگشت. من دیگه باید چیکار بکنم؟ خرج خودشو بدم، پول غذاشو بدم، کرایه خونه شو بدم؟ پول گند اعتیادشو بدم. شما هم نگران نباش اگه این آقا (اشاره به جاوید) و گروهشون بجنبن، زوتر ازین جهنم‌دره می‌زنیم می‌ریم بیرون».

در آخر، مشکلات مالی در زندگی زناشویی، از موضوعاتی است که برای بسیاری از خانواده‌ها در مرحله‌ای از زندگی پیش می‌آید. یکی از علل بحران و به دنبال آن، خیانت زناشویی در فیلم‌های مد نظر، بیکاری مردان و برطرف نکردن نیازهای زن است. در فیلم شب یلدا، حامد بیکار می‌شود و همسرش، بیکاری حامد را برای مهاجرت بهانه می‌کند. حامد

بزند و در آخر، زمانی که نتوانست از پس گفتمان‌های قدرت بریاید، تصمیم به ترک مکان می‌گیرد. در فیلم زندگی مشترک آقای محمودی و بانو، هضم تفکرات و اعتقادات نازی برای دیگران دشوار است. همسر نازی، در آزادی‌های مورد نیاز او تردید می‌کند و او برای رهایی از این تفکرات با خیانت به همسرش تصمیم به ترک مکان می‌گیرد.

نازی:

«آدم فقط باید از این مملکت بذاره بره تا راحت شه... اینجا نمی‌شه، نمی‌ذارن».

همچنین، در جامعه سنتی، طلاق، امر ناپسندی شناخته می‌شود که ممکن است موقعیت‌های اجتماعی افراد را خدشه دار کند؛ بنابراین، زوج‌ها به زندگی خود ادامه می‌دهند؛ هرچند به همسرشان علاقه ندارند و خارج از ازدواج، روابط پنهانی دارند. در فیلم خشم و هیاهو، خسرو خواننده مشهور و محبوبی است؛ بنابراین، طلاق برای وی می‌تواند به‌منزله آسیب‌رساندن به موقعیت اجتماعی‌اش باشد. زمانی که حنا مصاحبه خسرو را در مجله می‌خواند و به ابراز علاقه فراوان وی به همسرش اعتراض می‌کند، خسرو این توجیه را می‌آورد:

«تو باید شرایط کاری منو درک کنی. مردم من رو می‌شناسن. باید یه چیزی بگم که باور کنن».

وقتی زنان مادر می‌شوند، توقع جامعه مردسالار از آنان به‌عنوان یک مادر، فشار روانی زیادی را برای آنان به وجود می‌آورد که باعث می‌شود از دیگر مسائل غافل شوند. در فیلم زیر سقف دودی، شیرین پس از به دنیا آمدن پسرش، دیگر به همسرش توجه نمی‌کند. شیرین آنقدر در نقش مادری غرق می‌شود که از وظایف زناشویی خود غفلت می‌کند. یکی دیگر از آسیب‌های مردسالاری، خشونت پنهان علیه زنان است. خشونت پنهان، همان حس بی‌اطمینانی از ماندن مرد در زندگی مشترک و کوشش برای جلب نظر آنهاست. اگر شما به‌عنوان یک زن، بیننده فیلم زیر سقف دودی باشید، متوجه می‌شوید مدام پیام‌هایی از فیلم دریافت می‌کنید که اگر زیبا نباشید، همیشه شاد و قیراق نباشید، مراقب سلامتی و پوستتان نباشید، ممکن است همسرتان به شما خیانت کند؛ در صورتی

خطاب به مادرش وقتی از رفتن نازی گله می‌کند:

«بچه‌های این مملکت، باباشون شغل داره؛ نه مثل من خونه خونه دایی، پس انداز صفر، درآمد زیر صفر».

گفتنی است همیشه ناتوانی در برطرف کردن نیازهای مالی فقط به بیکاری مربوط نمی‌شود؛ گاهی مرد برای این امر کوشش می‌کند؛ اما درآمد وی، کفاف خرج‌های خانواده را نمی‌دهد و به دنبال آن، زن به سمت کسانی کشیده می‌شود که این نیازهای وی را برطرف می‌کنند. در فیلم عصر یخبندان، فرید برای منیره، کادوی تولد گران‌قیمتی تهیه می‌کند و منیره حتی به جشن تولدی که بابک و دخترش برایش تدارک دیده بودند، نمی‌رود. بابک:

«من روزی هفده هجده ساعت کار می‌کنم، نمی‌تونم این گوشی دومیلیونی رو براش بخرم. بعد می‌گه: بچه‌های آرایشگاه برام خریدن».

بی‌هنجاری شخصی

در فیلم‌های مد نظر، بیشتر شخصیت‌ها، خیانتکار، پنهان‌کار و دروغگو هستند؛ بنابراین، علاوه بر خیانت، در برخی رفتارهای آسیب‌زا و ناهنجار دیگر نیز درگیر هستند؛ به عبارت دیگر، در زنجیره آسیب‌ها گرفتارند. البته رفتارهای ناهنجار مانند پنهان‌کاری به عنوان بخشی ریشه‌دار در شخصیت آنها بازنمایی شده است؛ برای مثال، در فیلم سعادت آباد، مدام دروغ‌گفتن‌های محسن دیده می‌شود؛ درباره اجناس، پول قرض گرفتن و... یا در فیلم شب یلدا، نازی به حامد درباره اقامت دروغ می‌گوید؛ در حالی که به دنبال جمع‌کردن مدارک برای پناهندگی بوده است.

بی‌مسئولیتی نیز یکی از موارد بی‌هنجاری در روابط زناشویی است. بی‌مسئولیتی، خودشیفتگی، پاسخگو نبودن درباره مسائل و مشکلات و اتکای بیش از حد به خود، متکی بر من شخصی به جای ماست و مسئولیت زندگی مشترک را از افراد سلب می‌کند و به آنها اجازه هر کاری را می‌دهد. در فیلم زندگی مشترک آقای محمودی و بانو، ساناز هیچ مسئولیتی برای خود در زندگی و حقی برای دخالت رامتین

قائل نیست.

نازی: «به تو چه ربطی داره آقا؟ کجا بودم؟ مطب دکتر بودم. دکتر چرا؟ سرطان دارم نمی‌خوام تو بدونی».

همچنین، در فیلم عصر یخبندان، منیره، مادری است که آنقدر در من خود غرق شده است که هیچ توجهی به فرزند خود ندارد و حتی روز تولد خودش برای خوشحالی او به خانه نمی‌آید. زندگی در دوران مدرن و دسترسی بیش از حد به شبکه‌های مختلف، نیاز مدام به تغییر در سبک زندگی و تکرارپذیری را در افراد به وجود می‌آورد. در واقع، تنوع‌طلبی به یکی از ویژگی‌های بنیادین انسان تبدیل شده است. این اشخاص به سیالیت در روابط معتقدند و به روابط گوناگون علاقه دارند؛ برای مثال، در فیلم عصر یخبندان، فرهاد معتقد است:

«زن آدم مثل کارت بنزین می‌مونه؛ همیشه همراست هست، سهمیه هر ماهته. بعضی وقتا باید آزاد بزنی. فقط مردها باید وصیت کنن بعد از مرگشون، گوشی موبایلشونو بسوزونن».

فروید معتقد است شخصیت انسان‌ها را سه وجه نهاد، ایگو و سوپر ایگو تشکیل می‌دهد. نهاد، مرکب از غرایز، تمایلات و خواسته‌های شخص است. نهاد، تابع اصل لذت است و غالباً با ایگو و سوپر ایگو در تعامل است و به طور عمده در کنترل آنها قرار دارد. ایگو تابع اصل واقعیت است؛ یعنی از یک سو به ارضای خواسته‌ها و تمایلات همت می‌گمارد و از سوی دیگر، این ارضا را در چارچوب مقررات و ضوابط مطلوب اجتماعی تحقق می‌بخشد و در آخر، سوپر ایگو در نظریه وی، معادل وجدان اخلاقی است که عبارت است از مسائل مطلوب انسانی و اخلاقی و حربه کنترل و سانسور شخصیت است. توجه سوپر ایگو به کمال است، نه به لذت و خوشی. بین نهاد و سوپر ایگو همیشه کشمکش و منازعه وجود دارد و ایگو در این میان، نقش میانجی را بازی می‌کند (ریچارد رایکمن، ۱۳۸۷). با توجه به نظریه فروید، خیانت، جلوه‌ای از میل‌های متناقض است که موجب شکاف در روان خیانتکار می‌شود؛ یعنی با پررنگ ترشدن وجه نهاد، سوپر ایگو ضعیف و باعث می‌شود فرد خیانتکار، لذت خیانت را در اولویت قرار دهد و عذاب وجدان نداشته باشد؛ مانند فیلم

از دست رفته اش به آزار و اذیت همسر یا شخص سوم اقدام کند. در فیلم عصر یخبندان، بابک، می‌کوشد با تهدید و آزار منیره و فرید، آنها را اذیت کند. بابک با موبایلی که از یکی از دوستان فرید پیدا می‌کند، شروع به تهدید و آزار او و منیره می‌کند و اینگونه خشم ناشی از خیانت را تخلیه می‌کند. بابک خطاب به دخترخاله‌اش:

«اتفاقاً من الان چشم وا شده. به منیره اس‌اس‌ام زد، گفتم: به شوهرت می‌گم. به اون یارو هم پیام دادم، گفتم: من می‌شناسمت. تو قاتلی، تو آدم کشتی. باهاشون ساعت ۱۱ قرار گذاشتم. دعا کن اینا فقط بیان. دعا کن.»

پذیرش ناگزیر خیانت

واکنش‌ها در برابر خیانت، متفاوت است و روشی که فرد خیانت‌دیده انتخاب می‌کند به شرایط زندگی و ویژگی‌های شخصیتی وی مربوط است. گاهی اوقات، وجود فرزندان، علت محکمی برای فرد خیانت‌دیده، به ویژه زنان است که آنها را در زندگی مشترک نگه دارد. در فیلم‌های چهارشنبه‌سوری و عادت نمی‌کنیم، صحنه بغل کردن زن و فرزند را می‌بینیم که نشان می‌دهد وجود فرزندان، علتی برای باقی ماندن آنها در زندگی مشترک نشان داده شده است. در مواردی نیز فرد خیانت‌دیده به این علت که در زندگی مشترک در موضع ضعف قرار دارد و قدرت مقابله با خیانت را ندارد، با خیانت همسر خود می‌سازد. در فیلم ستوری، علی شاهد خیانت همسرش است؛ اما اعتیاد، او را برای مقابله با آنها ناتوان کرده است. در فیلم زیر سقف دودی، شیرین به علت ضعیف بودن و نداشتن اعتماد به نفس مجبور به پذیرش خیانت همسرش است. شیرین خطاب به بهرام:

«یه آدم قوی باید وایسه جلوی این در تا تو نری، اون آدم قوی من نیستم؛ چون تو نخواستی قوی باشم، برای یه همچین روزی.»

البته در مواردی نیز همسر، خیانت را می‌بخشد. بخشیدن در صورتی است که فرد خیانتکار از عمل خود پشیمان شود و در صدد جبران برآید. در فیلم پل چوبی، امیر از خیانت خود

خشم و هیاهو که در آن، خسرو باصراحت به همسرش اعلام می‌کند که عاشق شده است و از او می‌خواهد که برود و حتی پس از تصادف همسرش، باز روابطش را با حنا بدون عذاب وجدان ادامه می‌دهد.

خیانت به مثابه انتقام

مطلع شدن از خیانت همسر، خبری تکان دهنده و از لحاظ هیجانی، ویران کننده است. احساس خشم شدید، طرد شدن، ترک شدن و بسیاری از احساسات منفی دیگر، از جمله پیامدهایی است که در بیشتر موارد در شخص خیانت‌دیده بروز می‌کند. در این میان، ممکن است فرد خیانت‌دیده تصمیم بگیرد همسرش را با خیانت متقابل تنبیه کند تا اعتماد به نفس از دست رفته را بازیابد. برخی اوقات، خیانتی حقیقی اتفاق نمی‌افتد و فرد خیانت‌دیده برای باز پس گرفتن احساسات از دست رفته اش در اثر خیانت، تظاهر به خیانت جبرانی می‌کند. شهلا، در فیلم من همسرش هستم، بعد از شنیدن خیانت همسرش می‌کوشد با تظاهر به خیانت متقابل، از همسرش انتقام بگیرد. در این نوع خیانت هنوز به همسر اول علاقه وجود دارد و این موضوع فقط تنبیهی برای خیانتکار در نظر گرفته می‌شود؛ اما گاهی، خیانت جبرانی واقعی نیز اتفاق می‌افتد. در فیلم شب یلدا، حامد پس از خیانت همسرش برای درد دل با پریا صحبت می‌کند؛ اما پس از مدتی، دل بسته وی می‌شود. در آخر نیز در دیدار با پریا از وی می‌خواهد در نبودش از خانه و زندگی وی محافظت کند و شماره تماس او را می‌گیرد. در فیلم برف روی کاج‌ها نیز رؤیا پس از خیانت همسرش با پسر همسایه ارتباط برقرار می‌کند و هیجان‌های از دست رفته اش را باز می‌جوید.

رؤیا:

«من با یه آقایی آشنا شدم، وقتی قرار بود بیاد دنبالم، دست و پاهامو گم کردم. یه حسی داشتم. یه حسی که سال‌ها دیگه نداشتم.»

در زمان خشم زیاد، فرد خیانت‌دیده ممکن است به هیچ وجه، خیانت همسرش را نپذیرد و برای باز پس گرفتن غرور

پشیمان است و به دنبال همسرش می‌رود و در سکانس آخر با نشان دادن آنها کنار یکدیگر به نظر می‌آید شیرین، همسرش را بخشیده است. البته صحنه بخشش به طور کامل در سینمای ایران بازنمایی نشده است و به نظر می‌رسد علت آن این است که بخشیدن، هرچه قدر نیز با امید به زندگی همراه باشد، در نهایت، اعتماد از بین رفته را باز نمی‌گرداند.

برخی از افراد درباره خیانت همسر، کتمان کردن را برمی‌گزینند؛ زیرا تصورشان این است که استحکام زندگی و روابط آنها به هم می‌ریزد و تخریب می‌شود. در فیلم زیر سقف دودی مشخص می‌شود شیرین از مدت‌ها پیش از خیانت بهرام آگاه بوده است؛ اما برای ساختن زندگی دوباره سکوت می‌کند. در فیلم سعادت آباد، نیز یاسی از خیانت همسر خود مطلع است؛ ولی وانمود می‌کند زندگی خوبی دارد و از آن راضی است. در فیلم خشم و هیاهو، تینا با وجود اینکه مطمئن است همسرش خیانت می‌کند، در کارواش به علت شک کردن به وی عذرخواهی می‌کند و حتی طاقت شنیدن این حرف را از دهان همسرش ندارد.

آشفته‌گی روانی خیانت

چنانکه در فیلم‌ها روایت شده است، فشارهای ناشی از خیانت، بر هر سه فرد درگیر در رابطه اثر می‌گذارد. ترس و اضطراب، فراگیرترین احساس فرد خائن است. این ترس و اضطراب هم ناشی از عذاب وجدان خیانت و هم ترس از افشاشدن است. در فیلم چهارشنبه‌سوری، مرتضی، از یک‌سو، مدام دچار استرس و اضطراب است و مجبور است برای رهان‌دن خود، دروغ‌های مکرر بگوید و از سوی دیگر با دیدن احوال همسرش احساس عذاب وجدان می‌کند. در فیلم زندگی خصوصی، ترس و اضطراب خائن، عواقب بدتری دارد. ابراهیم از سوئی، به علت ترس از افشای خیانت نزد همسرش و از سوی دیگر، بی‌آبروشدن در حرفه، پریسا را به قتل می‌رساند. اگر فرد خائن پشیمان شود و در صدد جبران برآید، دیگر هیچ چیز مانند قبل نخواهد بود. در فیلم زیر

سقف دودی، بهرام پشیمان است و با بر هم زدن رابطه خود با معشوقه‌اش و انجام دادن مسئولیت‌ها سعی در جبران دارد؛ اما بخشیده نمی‌شود و در سکانس پایانی، تنهاست. از دست دادن اعتماد به نفس، اولین آسیبی است که فرد خیانت‌دیده تجربه می‌کند. به دنبال بی‌مهری‌ای که در حق او شده است، در ابتدا، علت را در خودش جست‌وجو می‌کند. در فیلم شب یلدا، حامد، با مرور گذشته می‌خواهد بفهمد چه اشتباهاتی داشته است که همسرش به او خیانت کرده است. از دست رفتن عزت نفس باعث ایجاد دلهره، نگرانی مداوم و از خود بیگانگی شخص می‌شود؛ به گونه‌ای که فرد، زندگی خود را فراموش می‌کند و به دنبال سر نخ می‌گردد. در فیلم چهارشنبه‌سوری، مزده در تمام فیلم فقط یک دست لباس سراسر سیاه پوشیده است و بی‌توجه به وضع خانه و فرزندش مدام به دنبال مرتضی می‌رود. همچنین، ممکن است شوک وارد شده بر اثر خیانت به حدی باشد که فرد، خود را فراموش کند و به خودکشی دست بزند. در فیلم خشم و هیاهو، تینا پس از باخبر شدن از خیانت خسرو، بدون توجه به خود و فرزندش، خودش را جلوی ماشین می‌اندازد. در موقعیت‌های دیگر، فرد برای بازپس‌گیری اعتماد به نفس خود، کارهایی انجام می‌دهد که دیگر، جزئی از هویت فردی او نیست. در فیلم زیر سقف دودی، شیرین، احساس می‌کند علت خیانت شوهرش، وضع ظاهری اوست. سکانس‌هایی را می‌بینیم که وی موهایش را رنگ می‌کند (و تأکید دارد که رنگ مویش حتماً جدید باشد)، قصد عمل شکم دارد و به هر چیزی چنگ می‌زند تا بتواند دوباره نظر همسرش را جلب کند.

نفر سوم رابطه بودن برای افراد درگیر در چنین رابطه‌ای، آسیب‌های زیادی دارد. اول اینکه، رابطه دوم در بسیاری از موارد با دروغ‌هایی درباره رابطه اصلی شکل می‌گیرد، بعد از مدتی، وقتی رابطه دوم عادی شد و رفتار فرد خیانتکار تغییر کرد، شخص سوم، احساس فریب‌خوردگی می‌کند. در فیلم من همسرش هستم، زمانی که منشی شرکت متوجه می‌شود امیرحسین به رابطه اصلی‌اش برگشته است، احساس

فریب‌خوردگی می‌کند.

یکی دیگر از آسیب‌های ناشی از نفر سوم رابطه‌بودن، محرومیت از حقوق خود در یک رابطه است. در فیلم زیر سقف دودی، بهرام نمی‌تواند تمام وقت خود را کنار رعنا باشد و همیشه تأکید می‌کند شب به منزل اصلی خود برمی‌گردد. معمولاً شخص سوم در روابط از اینکه وارد زندگی مشترک دو زوج شده است، احساس گناه و عذاب وجدان می‌کند. در فیلم خشم و هیاهو، حنا درباره همسر خسرو، احساس گناه و عذاب وجدان دارد تا جایی که دوست دارد از وی پرستاری کند.

حنا:

«طفلک مثل به تیکه گوشت افتاده بود اونجا. حاضر بودم تا آخر عمر ازش پرستاری کنم؛ ولی نمی‌خواستم وقتی به هوش میاد، من اونجا باشم».

فرسایش ارتباط خانواده

خیانت در روابط زناشویی، فرسایشی در فضای خانواده ایجاد می‌کند که به‌طور عمده به شکل طلاق عاطفی یا جدایی رسمی بر پیکره خانواده و تعاملات درونی آن بروز می‌یابد. گاهی، فرد خیانت‌دیده با اعتماد از دست رفته کنار نمی‌آید و تصمیم به جدایی می‌گیرد. در فیلم شب یلدا، حامد با وجود علاقه زیادی که به همسر و فرزندش دارد، نمی‌تواند او را ببخشد. در فیلم زیر سقف دودی نیز شیرین با وجود کوشش‌های زیادی که برای حفظ خانواده خود می‌کند، در آخر نمی‌تواند بهرام را ببخشد و از وی جدا می‌شود. همیشه جدایی از جانب فرد خیانت‌دیده رخ نمی‌دهد؛ بلکه شخصی که به علل مختلف خیانت کرده است، به همان علل نیز می‌تواند همسرش را رها کند و جدا شود. در فیلم ستوری، هانیه به‌علت اعتیاد و بیکاری علی به وی خیانت می‌کند و با شخص سوم مهاجرت می‌کند و او را تنها می‌گذارد.

طلاق عاطفی، یکی از نتیجه‌های ملموس خیانت است. زمانی که یکی از زوجین، نیازهای خود را در جای دیگری برطرف کند، نمی‌تواند با همسرش مانند قبل رفتار کند. این

افراد به‌علت محدودیت‌های زیادی مانند وجود فرزندان، آبروداری و ... به طلاق قانونی اقدام نمی‌کنند. در فیلم زیر سقف دودی، بین بهرام و شیرین، طلاق عاطفی شکل گرفته است و آنها فقط زیر یک سقف زندگی می‌کنند.

هر نوع خیانتی میان زوجین باعث تخریب روابط خانواده می‌شود. در فیلم زیر سقف دودی، خیانت بهرام باعث تکه‌پاره شدن خانواده می‌شود؛ به‌گونه‌ای که هیچ کدام از اعضای خانواده، دیگر هویتی برای خود قائل نیست و ارزش‌های آن خانواده، دیگر اهمیتی ندارد. آرمان، فرزند خانواده، بر سر مادرش فریاد می‌زند، بهرام، مرد خانواده، فقط شب‌ها خانه می‌آید و شیرین همیشه تنهاست.

آثار خیانت بر فرزندان نیز از پیامدهای مهمی است که در فیلم‌ها به آن توجه شده است. هنگامی که یکی از والدین از همسر خود خیانت می‌بیند، تمام تمرکز خود را برای خود و شکست عاطفی می‌گذارد؛ در نتیجه، از کودک خود غافل می‌شود. در فیلم چهارشنبه‌سوری، مژده آنچنان درگیر خیانت مرتضی است که از فرزندش غافل می‌شود. یکی از مهم‌ترین تأثیرات خیانت والدین، بر رفتار فرزندان در اجتماع است. خیانت باعث بحث و دعوا بین زوجین می‌شود و فرزندان نیز آن را می‌آموزند؛ در نتیجه، در آینده، رفتارهای پرخاشگرانه جدی از خود نشان می‌دهند. در فیلم زیر سقف دودی، آرمان در خانواده‌ای پرورش یافته است که پدرش روابط خارج از ازدواج دارد و خانواده دچار تزلزل و طلاق عاطفی است. در این میان، رفتارهای پرخاشگرانه پدر خانواده به مادر، این اجازه را به وی می‌دهد که او نیز بر سر مادر یا نامزد خود فریاد بزند. زمانی که رابطه خارج از ازدواج شکل می‌گیرد، تمام اتفاقاتی که در ازدواج اصلی خوشایند است، در این نوع رابطه، معمولاً در دسرافین است. یکی از این مشکلات، باردارشدن همسر دوم و آگاهی از حضور کودکی ناخواسته است. به‌طور عمومی، مردان با خبردارشدن از وجود کودکی ناخواسته می‌کوشند او را از بین ببرند. در فیلم زندگی خصوصی، ابراهیم زمانی که متوجه می‌شود پریسا باردار است، از او می‌خواهد جنین را سقط کند.

می شوند، چه می کنند؟ ممکن است با خیانت همسر خود کنار بیایند و آن را بپذیرند. وجود فرزندان و علاقه به همسرشان می تواند علت این انتخاب باشد. البته زندگی پس از بخشش، هیچ‌گاه مانند قبل نمی‌شود و زندگی زناشویی را وارد رابطه‌ای معلق می‌کند که نه از هم می‌پاشد و نه شور و شوق اولیه را دارد. البته سینمای ایران به بازنمایی کنار آمدن و پذیرش ساده بسنده نمی‌کند؛ بلکه شکلی از انتقام را نشان می‌دهد که فرد به خیانت جبرانی یا کارهای غیرمنتظره دیگری اقدام می‌کند؛ اما در نهایت، پس از واکنش‌های هیجانی، همان تعلیق و سردرگمی بر زوجین حاکم می‌شود. در نهایت، این وضعیت معلق، آسیب‌های زیادی را بر پیکره فرد و خانواده وارد می‌کند. آسیب، آنگونه که در سینمای ایران بازنمایی شده است، بر هر سه شخص درگیر در خیانت اثر می‌گذارد. از دست رفتن عزت نفس فرد خیانت‌دیده، ترس و اضطراب همیشگی خائن و بی‌آبرویی و نابودی برای شخص سوم، مهم‌ترین آسیب‌های فردی است. در سطح خانواده نیز بحران عمیقی شکل می‌گیرد که این بحران و بلا تکلیفی، سبب ناکارآمدی خانواده می‌شود. گاهی نیز شرایط، آنچنان برای زوجین سخت می‌شود که تصمیم می‌گیرند به زندگی زناشویی خود پایان دهند. این تصمیم خواه از جانب خیانتکار باشد، خواه از جانب خیانت‌دیده، برای پایان دادن به زندگی ای سست و معلق است.

بحث و نتیجه‌گیری

پیش از بررسی نتایج اصلی تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده می‌شود. اولین پرسش، این است که خیانت زناشویی چیست و چه ویژگی‌هایی دارد. در بازنمایی خیانت‌های عاطفی، قصه خیانت از یک رفتار یا یک کلام ساده شروع و کم‌کم به رابطه‌ای عمیق منجر می‌شود. خیانت عاطفی معمولاً با شخصی آشنا رخ می‌دهد؛ زیرا فرد به دنبال خلأ عاطفی زندگی خود، به رفتارهای دیگران علاقه‌مند

همچنین، کودک ناخواسته چنان ترس و دلهره‌ای ایجاد می‌کند که ممکن است افراد به کارهای جبران‌ناپذیری دست بزنند. در فیلم عادت نمی‌کنیم، فرونوش بعد از آگاهی یافتن از حاملگی خود به خودکشی اقدام می‌کند.

تم نهایی: تعلیق زندگی

در فیلم‌های سینمایی انتخاب‌شده، وضعیت خیانت، وضعیتی معلق است. زندگی معلق در اینجا، یعنی افراد در زندگی مشترک خود گرفتار شده‌اند؛ به‌گونه‌ای که زندگی مشترک برایشان تحمل‌ناپذیر شده است و به علت‌های خاصی مجبور به ادامه زندگی هستند. افراد درگیر خیانت - خواه کسانی که خیانت می‌کنند، خواه کسانی که خیانت می‌بینند - دچار سردرگمی، تعلیق و برزخ هستند. این تعلیق در حین، پیش و پس از خیانت بازنمایی شده است.

تعلیق پیش‌خیانت: چنانکه در فیلم‌ها بازنمایی شده است، زندگی مشترک افراد، پیش از اقدام به خیانت نیز در حالتی از سردرگمی و نامعلومی قرار گرفته است و این تعلیق و سردرگمی، زمینه‌ای برای شکل‌گیری خیانت می‌شود. افراد، زندگی مشترکشان را با عشق آغاز می‌کنند؛ ولی زمانی که صمیمیت اولیه از بین می‌رود، به روابط مخاطره‌آمیزی پناه می‌برند که یکی از آنها روابط خارج از ازدواج است. این تجربه عشق و صمیمیت مجدد، نیازی اساسی و بهانه‌ای برای جست‌وجوی تعلق خاطر در خیانت است. از دست دادن علاقه اولیه، تکراری شدن، از بین رفتن صمیمیت، ارضانشدن نیازهای مختلف، مشغله بسیار زیاد که موجب بی‌توجهی به امور زناشویی می‌شود، شرایطی که جامعه به عنوان عنصری وسیع و تأثیرگذار ایجاد می‌کند و عوامل دیگر، عوامل مهمی است که در فیلم‌ها زندگی پیش از خیانت را در وضعیتی معلق و نامعلوم بازنمایی می‌کند. این تعلیق و درماندگی، پس از خیانت نیز تمام نمی‌شود.

تعلیق پس‌خیانت: زمانی که زوجین با خیانت مواجه

دیگران، مسئله‌ای را بفهمند و زمانی که از آنها پرسشی می‌شود، حقیقت را کتمان می‌کنند. یکی دیگر از شاخص‌های مهم آنها، تنوع‌طلبی است؛ افرادی که در رابطه‌شان احساس کمبود نمی‌کنند و فقط به علت علاقه به رابطه‌های گوناگون، به خیانت دست می‌زنند. همانگونه که باومن گفته بود، فرهنگ انسان‌ها در دوران مدرن، مانند استفاده از کالاها، مصرفی شده است. انسان مدرن، زمانی که از کالایی خسته شود، آن را دور می‌اندازد و همین روند را برای انسان‌ها و روابط عاطفی خود نیز ادامه می‌دهد.

در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که تقابل سنت و مدرنیته به فراوانی یافته می‌شود. مدرنیته، به سرعت در زوایای فکری ما ریشه دوانده است؛ اما بسترهای پذیرش آن هنوز در جامعه وجود ندارد؛ به همین علت، فشار فرهنگی زیادی وارد می‌کند. روایت‌های سینمایی، نشان‌دهنده این تقابل‌ها به عنوان زمینه‌ای برای شکل‌گیری خیانت زناشویی است. بازنمایی مادرانی که آموخته‌اند پس از مادرشدن فقط به فرزندان‌شان اهمیت بدهند و از همسر خود، که روزی با علاقه با او ازدواج کرده‌اند، غافل شوند؛ زنانی که زیر فشار خشونت‌های پنهان مردسالاری، اعتماد به نفس خود را از دست دادند و به دنبال هویت دیگرند؛ روایت زنانی که هر تصمیمی بگیرند دچار چالش می‌شوند؛ اگر تصمیم بگیرند زن خانه‌دار باشند، کم‌کم افسرده می‌شوند و به آنها بی‌مهری می‌شود و اگر تصمیم بگیرند شاغل باشند، اتهام رسیدگی نکردن به زندگی به آنها می‌خورد. همچنین، این فشارها سبب می‌شود زنان برای رهایی از محدودیت‌های جامعه به دنبال کسی بروند که آنها را نجات دهد؛ بنابراین، فرهنگ مردسالاری و سنت‌های حاکم بر جامعه سبب خیانت در مردان و زنان می‌شود. نارضایتی از درآمد همسر یا بیکاری و اعتیاد در جامعه اگر دامن زوجین را بگیرد، علاوه بر مشکلات مالی که پیش می‌آورد، بر روابط عاطفی آنها نیز تأثیر بسزایی دارد. روایت اعتیاد هم به صورت اعتیاد فرد خیانت‌دیده است که با اعتیادش، سبب دلزدگی همسرش می‌شود و هم به صورت اعتیاد خیانتکار است که

می‌شود؛ افرادی که برای درد دل کردن انتخاب می‌شوند و سپس، رابطه‌های دیگری بین آنها شکل می‌گیرد. دومین شکل بازنمایی خیانت، خیانت جنسی است. در داده‌ها، دو نوع خیانت جنسی کشف شد که یکی، کوتاه‌مدت و مبتنی بر لذت آنی است و دیگری، بلندمدت و مبتنی بر دلبستگی. برای تشخیص این دو نوع، ملاک‌های زیادی مد نظر قرار گرفت که ساده‌ترین آن، تشکیل زندگی با شخص سوم است.

در بررسی بسترهای خیانت زناشویی، سه تم اصلی کشف شد که عبارت است از: نارضایتی زناشویی (ارتباطی)، بی‌هنجاری شخصی (فردی) و زمینه اجتماعی آسیب‌زا (کلان). در بازنمایی نارضایتی زناشویی، دو عامل عمده وجود دارد که سبب نارضایتی می‌شود: ۱- رابطه‌ای که مدتی از آن گذشته است و به سردی می‌رود و ۲- ارضانشدن نیازهای اساسی در محیط خانه. در روایت‌های خیانت، اولین و مهم‌ترین علتی که خائن باصراحت به آن اذعان می‌کند، ارضانشدن نیازهای وی است. ارضانشدن نیازهای عاطفی و جنسی، زوجین را وارد برزخی می‌کند که برای فرار از آن به شخص سوم پناه می‌برند. همچنین، نارضایتی ممکن است به علت فاصله افتادن بین زوجین باشد که کم‌کم، بذر شکافی عمیق را بین آنها می‌کارد و زوجین، از جایی به بعد، گرفتار مسائلی می‌شوند که اگر آنها را کنترل نکنند، زندگی آنها را نابود می‌کند. سه عامل اساسی در شکاف عاطفی و سردی روابط زوجین در روایت‌های خیانت، نقش اساسی دارد: ۱- از بین رفتن شور و شوق اولیه و برگشتن زندگی به روال عادی، ۲- حضور فرزندان و ۳- مشغله زیاد و غرق شدن در کار. پس از بررسی نارضایتی زناشویی به عنوان عاملی بین فردی، بی‌هنجاری رفتاری بررسی می‌شود. این تم، نشان می‌دهد خیانت همیشه به روابط بین فردی مربوط نمی‌شود و گاهی، موضوعی فردی و اخلاقی است. سه تیپ شخصیتی در روایت افراد خائن مشاهده می‌شود که وجه اشتراک تمام آنها اعتمادناپذیری است. افراد خائن در روایت‌ها دروغگو، بی‌مسئولیت و اعتمادناپذیر هستند. این افراد مدام نگرانند که

کردند؛ زیرا مزایای ماندن در رابطه‌ای که در آن سرمایه‌گذاری کرده‌اند، بیشتر از ترک آن است.

پرسش آخر درباره چگونگی بازنمایی پیامدهای خیانت است که در دو تم خودآشفته‌گی و فرسایش خانواده گنجانده شده است. در یک خیانت، سه نفر درگیر هستند که این رابطه بر هر سه نفر تأثیر می‌گذارد. فرد خیانت‌دیده در جریان خیانت، نوعی اضمحلال شخصیتی را تجربه می‌کند. خیانت‌دیدگان در روایت‌های خیانت، افرادی پریشان، مضطرب، افسرده و بی‌هویت هستند که در جست‌وجو و واکاوی خیانت از خودشان غافل می‌شوند. تجربه خائن برخلاف چیزی که به دنبال آن بوده است، نابسامانی و شکست است. فرد خائن هم از نظر روحی، روایت آشفته‌ای دارد و هم زندگی‌اش در پرتگاه سقوط قرار می‌گیرد. شخص سوم یک رابطه بودن برای هیچ یک از افراد روایت‌ها حس خوشایندی نیست؛ زیرا تصور اینکه خودشان نیز قربانی شوند، برایشان ناممکن است؛ اما با گذر زمان متوجه می‌شوند که فریب خورده‌اند که گاهی ممکن است احساس فریب خوردگی، احساس گناه و پشیمانی آنها آنچنان زیاد باشد که به خودکشی دست بزنند. زمانی که خیانت انجام می‌شود، آسیب‌های آن فقط بر یک فرد اثر نمی‌گذارد و ممکن است موجب فروپاشی کل خانواده شود. آسیب‌های خانوادگی هم بر روابط بین فردی اثر می‌گذارد و هم به موجودات بی‌گناه آسیب وارد می‌کند. پس از خیانت، زوجین ممکن است تصمیم بگیرند از یکدیگر جدا شوند. این جدایی یا به صورت طلاق رسمی یا غیررسمی است. در فیلم‌های مد نظر، طلاق رسمی خواه از جانب خیانتکار و خواه از جانب خیانت‌دیده، کمتر به چشم می‌خورد. آنچه بیشتر اتفاق می‌افتد، طلاق غیررسمی یا طلاق عاطفی است؛ زن و شوهر با یکدیگر وقت نمی‌گذرانند، بر مسائل دیگری متمرکزند، زندگی آشفته‌ای دارند و خیانت، زندگی آنها را وارد جریان نامعلومی کرده است که نه پایان می‌یابد و نه مانند سابق گرم می‌شود. در روایت اینگونه خانواده‌ها، دیگر چیزی به نام ارزش وجود ندارد، حرمت‌ها از

به علت دلبستگی زیاد به مواد به راه‌های انحرافی دیگری نیز کشیده می‌شود.

پرسش سوم پژوهش درباره روایت واکنش‌ها به خیانت است. در روایت‌های خیانت، دو واکنش دیده می‌شود که یکی از آنها انتقام و دیگری، پذیرش ناگزیر است. انتقام به عنوان واکنشی در برابر خیانت به صورت خیانت جبرانی و واکنشی مبتنی بر هیجان بازنمایی شده است. در خیانت جبرانی، فرد قصد دارد احساسی را که به خودش وارد شده است، به همسرش وارد کند؛ بنابراین، یا تظاهر به خیانت می‌کند یا واقعاً به خیانت دست می‌زند. رفتارها مبتنی بر هیجان آنی است و فرد خیانت‌دیده، بلافاصله پس از شنیدن خیانت، بدون درنگ، آنها را انجام می‌دهد که این واکنش‌ها ناشی از خشم است که یا فروکش می‌کند یا گاهی نیز فرد آنچنان تحملش اندک است که به خودکشی دست می‌زند. زمانی که می‌گوییم فردی از خیانت همسر خود گذشته است، اولین چیزی که به ذهنمان می‌رسد، این است که او را بخشیده است و دیگر همه چیز تمام شده است؛ اما درحقیقت اینگونه نیست. علت‌های زیادی برای پذیرش خیانت وجود دارد که دسته‌بندی کردن آنها فقط در کلمه گذشت امکان‌پذیر نیست. در روایت‌های خیانت، غمگین‌ترین روایت‌ها مربوط به پذیرش پنهانی خیانت است. این نوع از خیانت، که بیشتر برای زنان روایت شده است، زمانی است که فرد خیانت‌دیده می‌داند همسرش خیانت می‌کند؛ اما به زندگی با وی ادامه می‌دهد و تظاهر می‌کند اطلاعی ندارد. زنان روایت‌شده در این دسته، زندگی غمگین، ولی امیدواری دارند؛ زیرا تمامی آنها منتظر روزی هستند که همسرشان پشیمان شود و دوباره به زندگی قبلی برگردد. البته تجربه سازش نیز وجود دارد که خیانت‌دیدگان یا همسر خود را می‌بخشند و می‌کوشند زندگی را دوباره بسازند یا مجبورند آن را بپذیرند؛ زیرا به اندازه‌ای در زندگی معلق زناشویی‌شان ضعیف شده‌اند که چاره‌ای جز پذیرش ندارند. به طور کلی، خواه پذیرش از نوع اجباری و اختیاری باشد، خواه پنهانی، افراد در دوراهی ماندن و رفتن، ماندن را انتخاب

بین می‌رود و دیگر، ارتباط صمیمی بین اعضا وجود ندارد. به فرزندان در روایت‌ها کمتر توجه شده است و ارتباط زوجین، اهمیت بیشتری دارد. فرزندان به عنوان قربانیانی بازنمایی شده‌اند که یا ناخواسته، نتیجه رابطه‌ای فزانشوویی هستند و هیچ کس، وجودشان را نمی‌پذیرد یا در خانواده‌ای هستند که خیانت را تجربه کرده است و وارد بحرانی عاطفی شده است که عواقب آن بر فرزندان نیز اثر می‌گذارد.

در پایان، با توجه به یافته‌های موجود، دستگاه نظری این پژوهش بر مبنای این است که خیانت در سینمای ایران به مثابه تعلیق بازنمایی شده است. این بازنمایی علاوه بر گفت‌وگوها در تمامی صحنه‌های فیلم‌ها دیده می‌شود. وضعیت ظاهری خانه‌ها تاریک، بی‌رنگ و بدون روشنایی است که زندگی گنگ و بی‌هدفی را تداعی می‌کند. بیشتر شخصیت‌های داستان، مضطرب و عصبی هستند، حرکات اضافی و بی‌هدف زیاد انجام می‌دهند و حرف‌های ناامیدانه می‌زنند. تک‌گویی‌های افراد درگیر در رابطه، پر از تنش، شک، بی‌اعتمادی و بی‌احترامی است. تمامی این وضعیت، نشان دهنده زندگی معلقی است. روایت این سردرگمی در تمامی فیلم‌ها مشترک نیست؛ اما اشتراکاتی اساسی دارند که به عنوان مهم‌ترین یافته‌های پژوهش بررسی می‌شود. مهم‌ترین علت خیانت در زندگی زناشوویی در بین تمامی فیلم‌ها، نارضایتی از زندگی زناشوویی است. رضایت از زندگی زناشوویی، تنها عاملی است که به صورت مستقیم سبب بروز خیانت زناشوویی می‌شود و با آن، رابطه منفی دارد؛ به این صورت که هرچه رضایت از زندگی زناشوویی بیشتر باشد، امکان ارتکاب به خیانت کاهش می‌یابد. علت‌های ارتکاب به خیانت در سه سطح آسیب‌های جامعه، آسیب‌های فردی و بین فردی بررسی شد. نتایج نشان داد آسیب‌های اجتماعی و فردی بر نارضایتی زناشوویی و خیانت تأثیر می‌گذارد؛ به این صورت که هرچه تفکرات سنتی و مردسالاری، اعتیاد، بازاندیشی درباره مسائل جنسی و عاطفی، سیالیت در رابطه‌ها، بی‌مسئولیتی و پنهان‌کاری کاهش یابد، رضایت از زندگی

زناشوویی بیشتر و در نتیجه، خیانت زناشوویی کمتر می‌شود. در سایر پژوهش‌ها، به طور عمده به این نکته اشاره شده است که واکنش در برابر خیانت در مردان و زنان، متفاوت است. در این پژوهش‌ها با در نظر گرفتن اینکه زنان، عاطفی‌تر و مردان، متعصب‌تر هستند، بخشش برای زنان و جدایی برای مردان، واکنشی در برابر خیانت تلقی می‌شود. در سینمای ایران، بازنمایی واکنش، بسیار پیچیده است و الگویی کلی برای آن براساس جنسیت یا شرایط دیگر نمی‌توان در نظر گرفت؛ اما آنچه در بیشتر فیلم‌ها مشخص است، این است که خیانت، خواه توسط مردان باشد، خواه توسط زنان، با گذشتن (با اغماض) از آن بازنمایی شده است؛ گذشتنی که به طور عمده حاصل بخشش نیست؛ بلکه فقط به معنای کنار آمدن و تن‌دادن به یک زندگی معلق است.

آنچه از یافته‌های پژوهش برمی‌آید، این است که بازنمایی خیانت به عنوان نتیجه نارضایتی زناشوویی شایع شده است و به سایر زمینه‌های آن توجه نشده است. فیلمسازان به سایر علت‌های خیانت، واکنش‌های مختلف در مقابل خیانت و آسیب‌های آن کمتر توجه کرده‌اند. در این پژوهش، عاملی به عنوان فشارهای فرهنگی مطرح شد که طرح آن در سینما بسیار اندک است. هژمونی مردسالاری، توجه به علل خیانت زنان (نه فقط علل اقتصادی) و بررسی تفکرات سنتی که نقش مهمی در خیانت همسران دارد، مسائلی است که جای آن در سینما بسیار خالی است. به نظر می‌رسد خیانت در سینمای ایران، بیشتر در طبقات متوسطی بازنمایی شده است که مدرن شدن را بیشتر از طبقات دیگر تجربه می‌کنند؛ بنابراین، بازنمایی بیشتر سیالیت روابط، عاملیت بیشتر زنان در روابط زناشوویی، توجه بیشتر به خیانت زنان و بررسی عوامل آن ضروری به نظر می‌رسد. جای اینگونه مسائل، که اتفاقاً موضوعات بسیار مهمی برای جامعه در حال گذر ماست، در سینما بسیار خالی است؛ بنابراین، یافته‌های این پژوهش به سینماگران کمک می‌کند عوامل اجتماعی را بیشتر بررسی کنند. همچنین، از بازنمایی واکنش‌های دیگر بازنمانند.

منابع

- افشاری کاشانیان، ا.؛ زهراکار، ک.؛ محسن‌زاده، ف. و تاجیک اسماعیلی، ع. (۱۳۹۸) «شناسایی عوامل زمینه ساز خیانت زناشویی در زنان»، *پژوهش‌های مشاوره*، ش ۷۱، ص ۱۲۱-۱۵۴.
- آقابابایی، ا.؛ رستگار، ی. و راسخی، ز. (۱۳۹۸) «بازنمایی مسائل اجتماعی در سینمای پس از انقلاب اسلامی ایران». *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، د ۸، ش ۴، ص ۵۷-۷۴.
- امیری، س.؛ آقابابایی، ا. و فدایی، م. (۱۳۹۵). «بازنمایی روشنفکر در سینمای ایران (تحلیل روایت چهار فیلم در دهه‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۷۰)». *جامعه‌شناسی هنر و ادبیات*، د ۸، ش ۲، ص ۲۵-۵۱.
- باومن، ز. (۱۳۸۴) *عشق سیال در باب ناپایداری پیوندهای انسانی*. ترجمه عرفان ثابتی، تهران: نشر ققنوس.
- تولائی، م.؛ فلاح، م.؛ عشقی، ر. و افشانی، س.ع. (۱۳۹۷) «سبک‌های مقابله‌ای زنان آسیب‌دیده از عهدشکنی همسر: یک مطالعه کیفی». *نشریه دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، د ۱۹، ش ۴، ص ۶۶-۸۱.
- حبیبی عسگرآباد، م. و حاجی‌حیدری، ز. (۱۳۹۴) «علل خیانت زناشویی از دیدگاه زوجین مراجعه‌کننده به دادگاه خانواده: یک مطالعه کیفی، خانواده پژوهی» ش ۴۲، ص ۱۶۵-۱۸۶.
- خدمتگزار، ح. و بوالهروی، ج. (۱۳۹۴). *بی‌وفایی همسران: روش‌های پیشگیری و رویارویی با بی‌وفایی*، تهران: نشر قطره.
- ربیعی، ع. (۱۳۸۰) *جامعه‌شناسی تحولات ارزشی: نگاهی به رفتارشناسی رأی‌دهندگان در خرداد ۷۶*، تهران: فرهنگ اندیشه.
- رفیع‌پور، ف. (۱۳۷۹) *توسعه و تضاد*. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- رایکمن، ر. (۱۳۸۷) *نظریه‌های شخصیت*. ترجمه مهرداد فیروزبخت. تهران: ارسباران.
- ژیان‌پور، م. و بهارلویی، م. (۱۳۹۸) «گریز از مدار ضعیف زندگی زناشویی کاوشی در معنا و فرایند شکل‌گیری خیانت»، *فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران*، د ۱۰، ش ۲، ص ۱۷۹-۲۰۰.
- سواری، ک. و طلایی‌زاده، م. (۱۳۹۴) «مقایسه خیانت زناشویی و هوش هیجانی مطلقین و افراد متأهل عادی شهر اهواز»، *مجله دستاوردهای روان‌شناسی بالینی*، د ۱، ش ۲، ص ۶۷-۸۲.
- سودانی، م.؛ کریمی، ج.؛ مهربانی زاده هنرمند، م. و نیسی، ع. (۱۳۹۱) «اثر بخشی زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر کاهش آسیب‌های ناشی از خیانت همسر». *تحقیقات علوم رفتاری*، د ۱۰، ش ۴، ص ۲۵۸-۲۶۸.
- شریعتی مزینانی، س. و شالچی، و. (۱۳۸۸) «بازنمایی امر اخلاقی در سینمای پرمخاطب ایران از سگ‌کشی تا آتش‌بس»، *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ش ۱۵، ص ۹۳-۱۱۶.
- عجم، ع. (۱۳۹۵) «تأثیر آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم ماهواره‌ای بر تعارض زناشویی و نگرش به خیانت زناشویی»، *مطالعات اسلام و روان‌شناسی*، ش ۱۸، ص ۱۲۵-۱۴۶.
- عبدالملکی، م. (۱۳۹۲) *رسانه، بازاندیشی و گرایش به روابط فرا زناشویی (در بین زوجین ۱۸ تا ۴۲ ساله شهر قروه)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی.
- فیروزجاییان، ع. و قدیری، ح. (۱۳۹۶) «مطالعه پدیدارشناختی دلایل بی‌وفایی زناشویی»، *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، د ۱۱، ش ۱، ص ۱۲۰-۱۴۴.
- کاوه، س. (۱۳۸۶) *همسران و بی‌وفایی و خیانت: بررسی عوامل مؤثر و شناخت ویژگی‌ها و عوامل تشکیل‌دهنده و پیامدهای ناشی از عارضه بی‌وفایی و خیانت میان همسران*، تهران: نشر سخن.

- 4(2), 1-14.
- Riessman, C.K. (2008) *Narrative Methods for the Human Sciences*. CA: SAGE Publications.
- Scheeren, P., and Wagner, A. (2018). Marital infidelity: The experience of men and women. *Trends in Psychology*. 26(1), 1-14.
- Seltermann, D. (2017). Motivations for extradyadic infidelity revisited, *The Journal of Sex Reserch*, 56(3), 273-286
- گلاسر، ک. و گلاسر، و. (۱۳۸۹) *ازدواج بدون شکست، یا، به هم رسیدن و با هم ماندن (چگونه راز ازدواج را کشف کنیم؟)*، ترجمه علی صاحبی، تهران: نشر فرانگیزش.
- مؤمنی جاوید، م. و شعاع کاظمی، م. (۱۳۹۰) *دیدگاه‌های نظری خیانت زناشویی و بهبود روابط، با تأکید بر راهبردهای عملی مشاوره‌ای*. تهران: آوای نور.
- نوی زاده نمازی، و. و مولودی، ا. (۱۳۹۸) *خیانت زناشویی در فیلم‌های سینمای ایران: بررسی نشانه‌شناختی-جامعه‌شناختی درونمایه خیانت زناشویی در فیلم‌های چهارشنبه سوری، سعادت‌آباد، زندگی خصوصی و برف روی کاج‌ها*. تهران: انتشارات روزنه کار.
- Abbasi, I.S. (2019) Social media addiction in romantic relationships: does user's age influence vulnerability to social media infidelity, *Personality and Individual Differences*, 39(1), 70-83. DOI: 10.1016/j.paid.2018.10.038.
- Andreas M. Riege (2003) Validity and reliability tests in case study research: a literature review with hands-on applications for each research phase, *Qualitative Market Research*. 6(2), 75-86. <https://doi.org/10.1108/13522750310470055>.
- Aron E., and Norman C. (1998) Couples' shared participation in novel and arousing activities and experienced relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*. 78(2), 273-284.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77-101.
- Davis, N., and Tuttle, D. (2015) Religion, infidelity, and divorce: Reexamining the effect of religious behavior on divorce among long-married couples, *Journal of Divorce and Remarriage*. 56(6), 475-489.
- Drigotas, S.M., and Rusbult, C.E. (1992) Should I stay or should I go? A dependence model of breakups, *Journal of Personality and social Psychology*. 62, (1): 62.
- Fincham, F. & May, R. (2016) Infidelity in romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 13,70-74.
- TaghiPour, M., Ismail, A., Marzuki, W., and Yusni, M. (2019). Infidelity in marital relationships, *Psychology and Psychological Research*.